00189177

C22/I/32

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា
នៅចំពោះមុខអង្គបុរេជំនុំជម្រះ

សំណុំរឿងលេខ៖ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស (អ.ប.ជ ០៣)
បញ្ជូនទៅ៖ អង្គបុរេជំនុំជម្រះ
កាលបរិច្ឆេទឯកសារ៖ ថ្ងៃទី១៦ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៨
ភាគីបញ្ជូន៖ ការិយាល័យសហព្រះរាជអាជ្ញា
ភាសាដើម៖ អង់គ្លេស
ប្រភេទឯកសារ៖ សាធារណៈ

ឯកសារដើម
ORIGINAL DOCUMENT/DOCUMENT ORIGINAL
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ ទទួល (Date of receipt/Date de reception): 16 / 05 / 2008
ម៉ោង (Time/Heure): 14:35
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier: SANN RADA

ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា
នៅនឹងសារណារបស់ អៀង សារី ជំទាស់នឹងបញ្ជាឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្ន

បញ្ជូនដោយ៖

ការិយាល័យសហព្រះរាជអាជ្ញា៖
លោកស្រី ជា លាង
លោក Robert PETIT
លោក យ៉េត ចរិយា
លោក William SMITH
លោក តាន់ សេណារ៉ុង
លោក Anees AHMED

បញ្ជូនទៅ៖

អង្គបុរេជំនុំជម្រះ៖
ចៅក្រម ប្រាក់ គឹមសាន
ចៅក្រម Rowan DOWNING
ចៅក្រម ន័យ ថុល
ចៅក្រម Katinka LAHUIS
ចៅក្រម ហួត វុទ្ធី

មេធាវីការពារក្ដីរបស់ អៀង សារី៖
លោក អាង ឧត្ដម
លោក Michael G. KARNAVAS

ឯកសារបានថតចម្លងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម
CERTIFIED COPY/COPIE CERTIFIÉE CONFORME
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ នៃការបញ្ជាក់ (Certified Date/Date de certification): 20 / 05 / 2008
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier: SANN RADA

00189178

១. សេចក្តីផ្តើម

១. សហព្រះរាជអាជ្ញា ស្នើឲ្យអង្គបុរេជំនុំជម្រះបដិសេធចោលនូវសារណារបស់ជនត្រូវចោទ អៀង សារី ដែលថា អ.វ.ត.ក គ្មានយុត្តាធិការក្នុងការស៊ើបអង្កេត ឬចោទប្រកាន់លើរូបគាត់ ដោយឈរលើមូលដ្ឋាននៃ ការជំនុំជម្រះក្តីឆ្នាំ១៩៧៩ ដោយ*កំបាំងមុខ* របស់គាត់ និងការលើកលែងទោស និងការអនុគ្រោះទោសពីព្រះមហាក្សត្រ នៅឆ្នាំ១៩៩៦[1] ។

២. ប្រវត្តិអង្គហេតុដែលពាក់ព័ន្ធ

២. ក្រោយការផ្តួលរបបខ្មែរក្រហមនៅថ្ងៃទី៧ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ រដ្ឋាភិបាលនៃសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា បានប្រកាសឲ្យប្រើនូវក្រឹត្យច្បាប់ លេខ១ ("ក្រឹត្យច្បាប់") ដែលបង្កើតឲ្យមានតុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជា (PRT) ដើម្បី "កាត់សេចក្តីទៅលើអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែលបានប្រព្រឹត្តដោយពួកបនក្បត់ ប៉ុល ពត - អៀង សារី"[2] ។ PRT បានចោទប្រកាន់ផ្តន្ទាទោស និងកាត់ទោសជនត្រូវចោទនេះ*ដោយកំបាំងមុខ* ។ បទចោទប្រកាន់ដែលបានចោទទៅលើជននេះ គឺអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ នៅក្រោមក្រឹត្យច្បាប់ និងនៅក្រោមអនុសញ្ញា ស្តីពីការបង្ការ និងការផ្តន្ទាទោសចំពោះបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ឆ្នាំ១៩៤៨ (អនុសញ្ញាស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍)[3] ។ PRT បានកាត់ទោសជននេះឲ្យទទួល

---

[1] *ករណីរបស់ អៀង សារី,* សារណារបស់លោក អៀង សារី អនុលោមតាមសេចក្តីសម្រេចអំពីសំណើជាបន្ទាន់របស់សហមេធាវីសុំការ ពន្យារពេលសមស្របក្នុងការដាក់សារណាជំទាស់នឹងបញ្ហាយុត្តាធិការ, សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស (អ.ប.ជ ០៣), ចុះថ្ងៃទី០៧ មេសា ២០០៨ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "សារណា"] ។

[2] ក្រឹត្យច្បាប់លេខ១៖ ស្តីពីការបង្កើតតុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍នៅភ្នំពេញដើម្បីជំនុំជម្រះបន ប៉ុល ពត - អៀង សារី ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍, ចុះហត្ថលេខាដោយប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជា, ចុះថ្ងៃទី១៥ កក្កដា ១៩៧៩ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "ក្រឹត្យច្បាប់"] នៅក្នុង *អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា - ឯកសារពីការកាត់ទោស ប៉ុល ពត និង អៀង សារី,* ការផ្សាយរបស់សាកលវិទ្យាល័យ Pennsylvania, Philadelphia, ឆ្នាំ២០០០ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា"] ។

[3] អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ ។

ទោសប្រហារជីវិត និងបានបង្គាប់ឱ្យរឹបអូសទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់របស់ជននេះ[4] ។ ជននេះមិនធ្លាប់បានអនុវត្តទោសនេះទេ ។

៣. នៅថ្ងៃទី១៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៤ រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានអនុម័តច្បាប់ ស្តីពីការដាក់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឱ្យនៅក្រៅច្បាប់ ("ច្បាប់ដាក់ឱ្យនៅក្រៅច្បាប់")[5] ។ ច្បាប់នេះ បានចាត់ចូលជាបទឧក្រិដ្ឋនូវសមាជិកនៃ "អង្គការនយោបាយ និងកងកម្លាំងយោធារបស់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ"[6] ។ តាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ព្រះមហាក្សត្រមានអំណាចដើម្បីផ្តល់ឱ្យមានការលើកលែងទោស ឬការអនុគ្រោះទោសសំរាប់ជនទាំងឡាយណាដែលបានរំលោភច្បាប់នេះ[7] ។ នៅពេលចុះចូលនៃជនត្រូវចោទពីខ្មែរក្រហមក្នុងឆ្នាំ១៩៩៦ ព្រះមហាក្សត្របានផ្តល់ឱ្យគាត់នូវការអនុគ្រោះទោសចំពោះការដាក់ទោសដោយ PRT និងការលើកលែងទោសចំពោះ ការចោទប្រកាន់ណាមួយនៅពេលអនាគត នៅក្រោមច្បាប់ដាក់ឱ្យនៅក្រៅច្បាប់[8] ។

៤. ច្បាប់ អ.វ.ត.ក ចែងថា តុលាការនេះត្រូវសម្រេចអំពីវិសាលភាពនៃការលើកលែងទោស ឬការអនុគ្រោះទោសណាមួយ ដែលបានផ្តល់នៅមុនការអនុម័តច្បាប់នេះ[9] ។ ស្របគ្នានេះដែរ ខណៈពេលដែលធ្វើការសម្រេចនៅលើបញ្ហានៃការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នជនត្រូវចោទ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានសម្រេចអំពីផលប៉ះពាល់នៃការកាត់ទោសក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ ដោយ PRT និងការលើកលែងទោស និងការអនុគ្រោះទោសដោយព្រះមហាក្សត្រ ទៅលើលទ្ធភាពរបស់តុលាការនេះដើម្បីចោទប្រកាន់ទៅលើគាត់ ។ ពួកគេបានសម្រេចថា (១) គោលការណ៍ *គ្មាន*

---

[4] អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, សាលក្រម ។

[5] ច្បាប់ស្តីពីការដាក់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឱ្យនៅក្រៅច្បាប់ ដែលបានប្រកាសឱ្យប្រើដោយព្រះរាជក្រម លេខ០១.នស.៩៤ ចុះថ្ងៃទី១៥ កក្កដា ១៩៩៤, *អាចរកបានតាមវ៉ិបសាយ៖* http://www.cambodia.org.kh/krt/pdfs/Law%20to%20Outlaw%20DK%20Group%20 1994.pdf [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "ច្បាប់ស្តីពីការដាក់ឱ្យនៅក្រៅច្បាប់"] ។

[6] ច្បាប់ស្តីពីការដាក់ឱ្យនៅក្រៅច្បាប់, មាត្រា ២ ។

[7] ច្បាប់ស្តីពីការដាក់ឱ្យនៅក្រៅច្បាប់, មាត្រា ៧ ។ ច្បាប់នេះបានរំលឹកឡើងវិញ អំពីអំណាចរបស់ព្រះមហាក្សត្រតាមច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ ក្នុងការអនុគ្រោះទោស និង ការលើកលែងទោស ។

[8] សារណា, កថាខណ្ឌទី ៦ ។

[9] ច្បាប់ អ.វ.ត.ក, មាត្រា ៤០ ។

ការកាត់ក្តីពីរដងចំពោះមនុស្សដដែលសំរាប់បទល្មើសដដែល (ការកាត់ក្តីពីរដង) មិនអនុវត្តទេ ព្រោះតុលាការនេះ មិនទាន់បានចោទប្រកាន់ជនត្រូវចោទនេះអំពីបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍នៅឡើយ ដែលជាបទល្មើសតែមួយគត់ដែល តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍ បានកាត់ទោសគាត់ និង (២) ព្រះរាជក្រឹត្យ មិនរារាំងដល់ការចោទប្រកាន់ចំពោះគាត់សំរាប់បទឧក្រិដ្ឋណាមួយដែលស្ថិតនៅក្រោមយុត្តាធិការនៃតុលាការនេះឡើយ[10] ។

៣. ការកាត់ក្តីពីរដងមិនអាចអនុវត្តបានទេ

សេចក្តីផ្តើម

៥. ដោយផ្អែកទៅលើគោលការណ៍នៃការកាត់ក្តីពីរដង ជនត្រូវចោទអះអាងថា ការដាក់ទោសរបស់គាត់ដោយ PRT ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ បានប្លុកបញ្ចូលក្នុងបទចោទប្រកាន់ទាំងអស់ដែលតុលាការនេះកំពុងស៊ើបអង្កេតប្រឆាំងនឹងរូបគាត់ និងដូច្នេះហើយ ការស៊ើបសួរ និងការចោទប្រកាន់ណាមួយនៅចំពោះមុខតុលាការនេះ ត្រូវបានរារាំង[11] ។ គាត់ទាមទារថា តាមច្បាប់កម្ពុជា គ្មានការលើកលែងឡើយសំរាប់គោលការណ៍នៃការកាត់ក្តីពីរដង និងប្រសិនបើមាន គោលការណ៍នេះក៏មិនអនុវត្តដែរ[12] ។ គាត់តវ៉ាថា ច្បាប់ជាធរមានហាមឃាត់ការចោទប្រកាន់បន្ថែមពីលើបទល្មើសខុសគ្នាដែលកើតចេញពីអំពើតែមួយដូចគ្នា - ជាពិសេស បើសិនបទចោទនោះកើតចេញពីសវនាការជំនុំជម្រះក្តីពីរក្នុងពេលដាច់ដោយឡែកពីគ្នា និងបើសិនបទចោទពីមុនប្លុកបញ្ចូលក្នុងបទចោទលើកក្រោយ[13] ។

---

[10] *ករណីរបស់ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ,* ដីកាសម្រេចឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន, សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, ចុះថ្ងៃទី ៣១ កក្កដា ២០០៧, កថាខណ្ឌទី ១០-១៤ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "ដីកាសម្រេចឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន"] ។

[11] សារណា, កថាខណ្ឌទី ៩.៤ ។

[12] សារណា, កថាខណ្ឌទី ៩.១ ។

[13] សារណា, កថាខណ្ឌទី ៩.២ - ៩.៤ ។

00189181

C22/I/132

៦. សហព្រះរាជអាជ្ញាស្នើឲ្យអង្គបុរេជំនុំជម្រះ បដិសេធទៅលើអំណះអំណាងទាំងនេះ ។ គោលការណ៍នៃការកាត់ក្តីពីរដង មិនអាចយកមកអនុវត្តបានទេក្នុងករណីនេះដោយសារ PRT មិនបានអនុលោមតាមបទដ្ឋាននៃការជំនុំជម្រះក្តីត្រឹមត្រូវ ។ ការលើកលែងចំពោះគោលការណ៍គ្មានការកាត់ក្តីពីរដង គឺមិនមានចែងច្បាស់លាស់ទេនៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា ឬតាមជម្រើសផ្សេងពីនេះ គួរតែត្រូវបានអនុវត្តស្របតាមបទដ្ឋានយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ភាពត្រឹមត្រូវ និងដំណើរការសមរម្យនៃច្បាប់[14] ។ ជាងនេះទៅទៀត បើសិនការជំនុំជម្រះក្តីត្រូវបានធ្វើឡើងស្របតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិនៃការជំនុំជម្រះក្តីត្រឹមត្រូវ នោះគោលការណ៍នៃការកាត់ក្តីពីរដង នឹងមិនរារាំងដល់ការចោទប្រកាន់នៃបទឧក្រិដ្ឋនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ឡើយ ដូចដែលបានទទួលស្គាល់នៅក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ ឬសំរាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មដទៃទៀតដែលស្ថិតនៅក្រោមច្បាប់ អ.វ.ត.ក ។ ការចោទប្រកាន់ថែមពីលើសំរាប់បទល្មើសខុសគ្នាដែលកើតចេញពីអំពើតែមួយដដែល គឺមិនបានហាមឃាត់ទេនៅក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ បើសិនមានភាពមិនត្រឹមត្រូវណាមួយដែលកើតឡើងត្រូវបានគេយកមកគិតគូរនៅពេលធ្វើការកាត់ទោស ។

អំពីច្បាប់

៧. មាត្រា១៤ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ (“ICCPR”) ដែលអនុវត្តនៅចំពោះមុខតុលាការនេះ ហាមឃាត់ការកាត់ក្តីពីរដង[15] ។ ICCPR តម្រូវថា គ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវបានគេកាត់ទោស ឬត្រូវបានផ្តន្ទាទោសជាថ្មីម្តងទៀតសំរាប់បទល្មើសដែលគាត់ធ្លាប់បានគេកាត់ទោស ឬដោះលែងឲ្យរួចខ្លួន *ជាស្ថាពររួចហើយ* ស្របតាមច្បាប់នោះឡើយ[16] ។ គោលបំណងនៃគោលការណ៍នេះ គឺដើម្បីទុកឲ្យបុគ្គលម្នាក់រួចចាកផុតពីការទទួលរង លើសពីមួយលើក នូវភាពតានតឹងផ្លូវចិត្ត ផ្លូវអារម្មណ៍ ខាងផ្លូវកាយ និងថវិកា ដែលបានជាប់ជំពាក់

---

[14] កិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក, មាត្រា ១២ ។

[15] ច្បាប់ អ.វ.ត.ក, មាត្រា ៣៣ (ថ្មី) ។

[16] ICCPR, មាត្រា ១៤.៧ ។

ទៅនឹងការចោទប្រកាន់ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ[17] ។ ប៉ុន្តែ គោលការណ៍នេះស្ថិតនៅក្រោមការលើកលែងមួយចំនួន[18] ។ នៅក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីលើកទីមួយ គោលការណ៍នេះអនុវត្តនៅពេល៖

(i) តុលាការ មិនបានអនុវត្តតាមឱ្យបានពេញលេញនូវវិធានការការពារជាមូលដ្ឋាននៃការជំនុំជម្រះក្តីដោយត្រឹមត្រូវ ឬមិនបានធ្វើសកម្មភាពដោយឯករាជ្យ ឬមិនលំអៀង ។

(ii) តុលាការបានធ្វើការជំនុំជម្រះ ដើម្បីបិទបាំងជនជាប់ចោទពីការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ។

(iii) អយ្យការ ឬតុលាការមិនបានធ្វើសកម្មភាពប្រកបដោយវីរយភាព ដែលបានទទួលស្គាល់ដោយបទដ្ឋានអន្តរជាតិ, ឬ

(iv) ចុងចោទត្រូវបានចោទប្រកាន់ចំពោះអង្គហេតុ ឬអំពើដូចគ្នា ប៉ុន្តែបទឧក្រិដ្ឋនោះមានចរិតលក្ខណៈជាបទល្មើសធម្មតា ដែលមិនមែនជាបទឧក្រិដ្ឋអន្តរជាតិណាមួយ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីបញ្ចៀស ដោយចេតនាឱ្យជ្រះស្រឡះពីស្លាកស្នាមទុយស៍ និងការជាប់ជំពាក់ទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋអន្តរជាតិ[19] ។

---

[17] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Aleksovski,* អគ្គបទប្រតិចារឹក, សំណុំរឿងលេខ IT-95-14/1, ចុះថ្ងៃទី២៤ មីនា ២០០០ ។ *ករណីរបស់ Green ទល់នឹង ប្រទេសសហរដ្ឋអាមេរិក,* ៣៥៥ ស.រ.អា ១៨៤ (ឆ្នាំ១៩៥៧), កថាខណ្ឌទី ១៨៧-៨៨ ។

[18] អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សសម្រាប់ទ្វីបអឺរ៉ុប, មាត្រា ៤, ឯកសារពិធីការទី ៧ ។ លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូមសម្រាប់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ, មាត្រា ២០.៣ ។

[19] Antonio Cassese, ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ, ការផ្សាយរបស់សាកលវិទ្យាល័យ Oxford, ឆ្នាំ២០០៣, ទំព័រទី ៣១៩-៣២១ ។ [*បន្ទាប់ពី នេះទៅហៅថា៖* "សៀវភៅរបស់ Cassese"] ។ សូមមើលផងដែរ៖ ពិធីការលេខ ៧ អំពីអនុសញ្ញាសម្រាប់ទ្វីបអឺរ៉ុបស្តីពីការការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងសេរីភាពជាមូលដ្ឋាន, E.T.S 117, មាត្រា ៤.២, ចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី០១ វិច្ឆិកា ១៩៨៨ ។ កម្មវិធីច្បាប់ និងកិច្ចការសាធារណៈ របស់សាកលវិទ្យាល័យ Princeton, គោលការណ៍ Princeton ស្តីពីយុត្តាធិការសាកលចំនួន ២៨ យ៉ាង ។ គោលការណ៍ទី ៩៖ Ne bis in idem/Double Jeopardy (អាជ្ញាអស់ជំនុំ) (ឆ្នាំ២០០១), *អាចរកបានតាម៖* HTUhttp://wwwl.umn.edu/humanrts/instree/princeton.htmlUTH ។

តុលាការត្រូវតែលើកស្ទួយបទដ្ឋាននៃការជំនុំជម្រះក្តីដោយត្រឹមត្រូវ

៨. ដោយធ្វើការឆ្លុះបញ្ចាំងពីភាពភ្លឺថ្លាដូចកែវចរណៃនៃច្បាប់អន្តរជាតិ លក្ខន្តិកៈនៃតុលាការអន្តរជាតិចែងថា ការកាត់ទោសពីរដងមិនអនុវត្តឡើយ ប្រសិនបើតុលាការអន្តរជាតិធ្វើការចោទប្រកាន់លើកទីពីរ បន្ទាប់ពីការចោទប្រកាន់លើកទីមួយនៅថ្នាក់ជាតិ បានធ្វើឡើងដោយ "មិនឯករាជ្យ និងមិនលំអៀង ស្របតាមនិយាមស្តីពីដំណើរការសមរម្យ ដែលបានទទួលស្គាល់ជាអន្តរជាតិ ឬ ដែលបានធ្វើឡើងតាមរបៀបមួយដែលមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាទៅនឹងបំណងក្នុងការនាំខ្លួនជនជាប់ចោទមករកយុត្តិធម៌[20] ។ ICCPT ចែងអំពីនិយាមនៃដំណើរការត្រឹមត្រូវតាមនីតិវិធីច្បាប់ ដោយរាប់បញ្ចូលនូវ (១) សិទ្ធិទទួលបាននូវសវនាការជាសាធារណៈ និងត្រឹមត្រូវដោយតុលាការមួយដែលមានសមត្ថកិច្ច ឯករាជ្យ និងមិនលំអៀង *ដែលបានបង្កើតឡើងដោយច្បាប់*[21] ។ (២) សិទ្ធិទទួលបានការសន្មត់ថាគ្មានទោសដរាបណាមិនទាន់រកឃើញថាមានទោស[22] ។ (៣) សិទ្ធិឲ្យគេពិនិត្យសើរើឡើងវិញអំពីការកាត់ឲ្យជាប់ទោសដោយ*តុលាការថ្នាក់ខ្ពស់ជាងណាមួយ*[23] ។ល។

៩. ICCPR ចែងផងដែរថា ចុងចោទមានសិទ្ធិឲ្យគេជំនុំជម្រះក្តីដោយមានវត្តមានរបស់ខ្លួន[24] ។ ស្របគ្នានេះដែរ តាមច្បាប់កម្ពុជា ការកាត់ឲ្យជាប់ទោស *ដោយកំបាំងមុខ* ត្រូវបានគេទុកមួយឡែកសិន នៅពេលចុងចោទត្រូវបានចាប់ខ្លួន ឬបានចុះចូលតាមការស្ម័គ្រចិត្ត ។ ការជំនុំជម្រះក្តីជាថ្មីនឹងធ្វើតាមក្រោយ[25] ។ ដោយសារការជំនុំជម្រះក្តីជាថ្មីនេះ ការកាត់ឲ្យជាប់ទោសពីមុន

---

[20] លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូមសម្រាប់ ICC, មាត្រា ២០.៣.ខ ។ លក្ខន្តិកៈសម្រាប់ ICTY, មាត្រា ១០ ។ លក្ខន្តិកៈសម្រាប់ ICTR, មាត្រា ៩ ។ លក្ខន្តិកៈ សម្រាប់ SCSL, មាត្រា ៩.២.ខ ។

[21] ICCPR, មាត្រា ១៤.១ ។

[22] ICCPR, មាត្រា ១៤.២ ។

[23] ICCPR, មាត្រា ១៤.៥ ។

[24] ICCPR, មាត្រា ១៤.៣.ឃ ។

[25] ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, មាត្រា ៤១០, ៤១២, ៤៨៩-៤៩៣ ។ សូមមើលជាឧទាហរណ៍៖ គណៈកម្មាធិការនៃក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋមន្ត្រីសម្រាប់ទ្វីបអឺរ៉ុប, សេចក្តីសម្រេច (៧៥)១១ របស់គណៈកម្មាធិការនៃរដ្ឋមន្ត្រី ស្តីពីលក្ខណវិនិច្ឆ័យសម្រាប់គ្រប់គ្រងលើដំណើការនីតិវិធី ដែលត្រូវងនុវត្តក្នុងពេលអវត្តមានរបស់ជនត្រូវចោទ (ចុះថ្ងៃទី២១ ឧសភា ១០៧៥), *អាចរកបានតាម៖*

មិនត្រូវបានគេពិចារណាថា *ជាស្ថាពរ* នោះឡើយ ។ ហេតុដូច្នេះហើយបានជាចុងចោទមិនអាចទាមទារការកាត់ក្តីពីរដងបានឡើយ[26] ។

ការកាត់សេចក្តីពីបទឧក្រិដ្ឋខុសគ្នាដែលមានដើមកំណើតចេញពីអំពើតែមួយដដែល ត្រូវបានអនុញ្ញាត

១០. ការកាត់សេចក្តីលើកទីពីររបស់ចុងចោទចំពោះបទឧក្រិដ្ឋខុសគ្នា ដោយឈរលើមូលដ្ឋាននៃអំពើព្រហ្មទណ្ឌតែមួយដដែល មិនរំលោភទៅលើគោលការណ៍នៃការកាត់ក្តីពីរដងនោះទេ ឲ្យតែមានភាពមិនត្រឹមត្រូវណាមួយដែលភាយចេញពីការកាត់ទោសទ្វេរដង ត្រូវបានគេយកជាប្រយោជន៍សំរាប់ការដាក់ទោស ។ តុលាការអន្តរជាតិ អនុញ្ញាតឲ្យមានការកាត់ទោសច្រើនដងសំរាប់អំពើតែមួយដដែល (ឬការខកខាន) ដែលបង្ហាញឲ្យឃើញយ៉ាងច្បាស់នូវការរំលោភលើបទបញ្ញត្តិខុសៗគ្នាជាច្រើននៃច្បាប់លក្ខន្តិកៈសំរាប់ធ្វើការចោទប្រកាន់ មានន័យថា បទប្បញ្ញត្តនីមួយៗដែលមានធាតុផ្សំខុសៗគ្នា ដែលតម្រូវឲ្យមានការបង្ហាញភស្តុតាងបញ្ជាក់ពីអង្គហេតុខុសៗគ្នា ។ ការកំណត់ថាតើបទបញ្ញត្តនីមួយៗមានធាតុផ្សំនៃភស្តុតាងខុសៗគ្នាយ៉ាងណានោះគឺជាបញ្ហាផ្នែកអង្គច្បាប់[27] ។ ជាពិសេសតាមការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង ការពិតដែលថាអំពើដូចគ្នាដែលជាញឹកញាប់គាំទ្រដល់ការរកឃើញថា ជនជាប់ចោទមានបំណងប្រព្រឹត្តិទាំងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិជាក់លាក់នោះ មិនបានធ្វើឲ្យបំណងទាំងពីរត្រូវតែដូចគ្នាបេះបិទទេ នៅក្នុងច្បាប់[28] ។

HTUhttp://cm.coe.int/ta/res/1975/75x11.htmlUTH (ដែលបានចែងថា ជនណាមួយដែលត្រូវបានកាត់ក្តីដោយកំបាំងមុខ មានសិទ្ធិក្នុងការទទួលបាននូវការកាត់ក្តីឡើងវិញ ទោះបីជាជននោះបានទទួលដីកាកោះដោយត្រឹមត្រូវក៏ដោយ បើសិនជាគាត់អាចបង្ហាញសំអាងបានថា អវត្តមានរបស់គាត់និងការខកខានមិនបានជូនដំណឹងដល់ចៅក្រមបណ្តាលមកពីហេតុផលហួសពីការឃុំគ្រងរបស់គាត់)

[26] ICCPR, មាត្រា ១៤.៧ ។ *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Semanza,* សេចក្តីសម្រេច, សំណុំរឿងលេខ ICTR-97-20-A, ចុះថ្ងៃទី៣១ ឧសភា ២000, កថាខណ្ឌទី ៧៤ ។

[27] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Kordic និង Cerkez,* សាលដីកា, សំណុំរឿងលេខ IT-95-14/2-A, អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍នៃតុលាការ ICTY, ចុះថ្ងៃទី ១៧ ធ្នូ ២00៤, កថាខណ្ឌទី ១0៣៣ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* “សាលដីកាសម្រេចលើករណីរបស់ Kordic និង Cerkez”] ។

[28] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Krstic,* សាលដីកា, សំណុំរឿងលេខ IT-98-33-A, អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍នៃតុលាការ ICTY, ចុះថ្ងៃទី១៩ មេសា ២00៤, កថាខណ្ឌទី ២២៦ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* “សាលដីកាសម្រេចលើករណីរបស់ Krstic”] ។

១១. នៅក្នុងរឿងក្តីរបស់ *Delalic,* តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសំរាប់អតីតយូហ្គូស្លាវី ("ICTY") បានសម្រេចថា ការកាត់ទោសច្រើនដងដោយឈរលើឈុតនៃអង្គហេតុដូចគ្នាដែលបានបង្ហាញរួចហើយ អាចត្រូវបាន "យកតាម ដោយមានបញ្ហាជាសក្តានុពលនៃភាពមិនត្រឹមត្រូវចំពោះជនជាប់ចោទ ដែលបាននឹងកំពុងលើកឡើងនៅដំណាក់កាលកាត់ទោស"[29] ។ ករណីជាច្រើនផ្សេងទៀតនៅចំពោះមុខតុលាការអន្តរជាតិ ក៏បានសម្របខ្លួនទៅតាមការសាកល្បងនៃធាតុផ្សំដូចគ្នានេះដែរ[30] ។ តុលាការសិទ្ធិមនុស្សសហគមន៍អឺរ៉ុបនៅ *Oliveira*[31] ហើយនិងតុលាការកំពូលសហរដ្ឋអាមេរិកនៅ *Blockburger* ក៏បានអនុវត្តតាមការសាកល្បងនេះដែរ[32] ។

១២. គោលការណ៍នេះបំរើឱ្យគោលបំណងភ្លោះ ។ គឺគោលការណ៍ធានាឱ្យប្រាកដថា ចុងចោទត្រូវបានកាត់ទោសចំពោះតែបទល្មើសដែលខុសៗគ្នាតែប៉ុណ្ណោះ និងធានាថាការកាត់ទោសនោះ ឆ្លុះបញ្ចាំងពេញលេញអំពីឧក្រិដ្ឋភាពរបស់គាត់[33] ។ ការកាត់ទោសច្រើនដងធ្វើឡើងដើម្បីរៀបរាប់ឱ្យបានពេញលេញអំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ចុងចោទ និងដើម្បីផ្តល់នូវរូបភាពឱ្យបានពេញលេញនៃអំពើព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់[34] ។

---

[29] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Delalic,* សាលដីកា, សំណុំរឿងលេខ IT-96-21-A, អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍នៃតុលាការ ICTY, ចុះថ្ងៃទី២០ កុម្ភៈ ២០០០, កថាខណ្ឌទី ៤០៥ ។

[30] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Kupreskic និងគូកន,* សាលក្រម, សំណុំរឿងលេខ IT-95-16-T, អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY, ចុះថ្ងៃទី១៤ មករា ២០០០, កថាខណ្ឌទី ៧១៨ ។ *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Akayesu,* សាលក្រម, សំណុំរឿងលេខ ICTR-96-4-T, អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃ តុលាការ ICTR, ចុះថ្ងៃទី០២ កញ្ញា ១៩៩៨, កថាខណ្ឌទី ៤៦៨ ។

[31] *ករណីរបស់ Oliveira ទល់នឹង ប្រទេសស្វីស,* 25711/94 [1998] ECHR 68 ។ នេះគឺជាទស្សនៈចង្អៀតចង្អល់មួយជាងអ្វីដែល ECHR បាន អនុម័តនៅក្នុង *ករណីរបស់ Gardinger ទល់នឹង ប្រទេសអូទ្រីស,* 15963/90 1995 [ECHR] 36 ដែលគេបានរកឃើញថាមានការរំលោភលើ មាត្រា ៤ ពីព្រោះបទចោទទាំងពីរ ធ្វើឡើងតាមមូលដ្ឋាននៃការប្រព្រឹត្តិដូចគ្នា ។

[32] *ករណីរបស់ Blockburger ទល់នឹង ប្រទេសសហរដ្ឋអាមេរិក,* 284 US 299, 304 (1932) ។

[33] សាលដីកាសម្រេចលើករណីរបស់ Kordic និង Cerkez, កថាខណ្ឌទី ១០៣៣ ។

[34] សាលដីកាសម្រេចលើករណីរបស់ Krstic, កថាខណ្ឌទី ២១៧ ។

សេចក្តីសំអាង

(១) តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍មិនបំពេញតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិ

១៣. តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍ មិនបានធ្វើត្រូវតាមការការពារនៃការកាត់ក្តីដ៏ត្រឹមត្រូវតាមគោលការណ៍អន្តរជាតិនោះទេ[35] ។ ទីមួយគេបានបង្កើតតុលាការនេះឡើងដោយក្រឹត្យច្បាប់ ដែលមិនត្រូវបានប្រកាសឱ្យប្រើដោយអង្គនីតិបញ្ញត្តិមួយឡើយ[36] ។ ជាការបន្ថែម ចៅក្រមមួយរូបបានដាក់ជូននូវចម្លើយសាក្សីមួយប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ[37] ។ ចម្លើយសាក្សីទាំងឡាយច្រើនតែមានសរសេរពីស្វាមីភក្តិនានាចំពោះរដ្ឋាភិបាល[38] ។ តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍ ត្រូវបានកំហិតដោយសារអាគារកាត់ក្តីមានលក្ខណៈមិនគ្រប់គ្រាន់យ៉ាងខ្លាំង ។ ជាលទ្ធផលសវនាការមានរយៈពេលតែប្រាំថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងការកាត់ក្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ដទៃទៀតក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ដែលមានរយៈពេលរហូតដល់ទៅរាប់ខែ ឬរាប់ឆ្នាំ[39] ។

១៤. ទីពីរ តុលាការនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងយ៉ាងប្រញាប់ប្រញាល់ ដោយទំនងជាមានគោលបំណងតែមួយគត់គឺដើម្បី "បរិហារបន ប៉ុល ពត អៀង សារី" ឱ្យបានភ្លាមៗក្រោយពីការបណ្តេញ

---

[35] ICCPR, មាត្រា ១៤.១ ។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសាកលស្តីអំពីសិទ្ធិមនុស្ស (UDHR), មាត្រា ១០ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "UDHR"] ។

[36] អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៤៥ ។ ក្រឹត្យច្បាប់ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយអង្គនីតិប្រតិបត្តិ "ក្រុមប្រឹក្សាប្រជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជា" ។ គឺនៅមានការខ្វះខាតក្នុងការបែងចែកអំណាចនានាសម្រាប់រដ្ឋគឺរវាង៖ អង្គនីតិប្រតិបត្តិ អង្គនីតិបញ្ញត្តិ និងអង្គតុលាការ ។ សូមមើល៖ John Quigley, *សេចក្តីផ្តើម,* អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៧ ។

[37] *ចម្លើយរបស់សាក្សីឈ្មោះ ប៉ែន ណូវុធ (Pen Nauvuth),* ចុះថ្ងៃទី២៥ មិថុនា ១៩៧៩, អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៩៤-៦ ។ *ក្រឹត្យច្បាប់លេខ ២៥៖ ការចាត់តាំងសមាជិកតុលាការ,* ចុះថ្ងៃទី២០ កក្កដា ១៩៧៩, អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៤៩-៥០ ។

[38] John Quigley, *សេចក្តីផ្តើម,* អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ១៥ ។

[39] សូមមើលជាឧទាហរណ៍៖ *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Krstić,* សាលក្រម, សំណុំរឿងលេខ IT-98-33-T, អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY, ចុះថ្ងៃទី០២ សីហា ២០០១ ។

ពួកខ្មែរក្រហមពីអំណាច[40] ។ ទីបី តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍ បានសន្មតជាមុនថា ជនជាប់ចោទមានពិរុទ្ធភាព (មិនមែនជាជនស្លូតត្រង់) នៅមុនពេលមានសាលក្រម[41] ។ បុព្វកថារបស់ក្រឹត្យនោះបានចែងថាជនជាប់ចោទ "បានសម្លាប់យ៉ាងរង្គាលនូវមនុស្សរាប់លាននាក់" ហើយថាក្រឹត្យនោះនឹងបង្កើតនូវ តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍មួយ ដើម្បីធ្វើការកាត់ក្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ "ដែលបានប្រព្រឹត្តដោយ" បន ប៉ុល ពត - អៀង សារី[42] ។ ប្រធានតុលាការ បានប្រកាសនៅក្នុងសន្និសីទសារព័ត៌មានមួយ នៅមុនសវនាការចាប់ផ្តើមថា ជនជាប់ចោទមានពិរុទ្ធភាពពីបទ ប្រល័យពូជសាសន៍ និងអំពើឧក្រិដ្ឋផ្សេងៗទៀត[43] ។ កាលវិភាគនៃសវនាការបានចែងជាមុន ថាសាលក្រមរបស់តុលាការ នឹងត្រូវបានប្រកាសនៅថ្ងៃជាមួយគ្នានឹងថ្ងៃចេញសេចក្តីសន្និដ្ឋាន បញ្ចប់ការពិភាក្សាដេញដោល[44] ។

១៥. ទីបួន PRT មិនបានធ្វើការជំនុំជម្រះដោយមានវត្តមានពួកគេនោះទេ[45] ។ ក្រុមប្រឹក្សា ដែលបានចាត់តាំងក្នុងនាមជនជាប់ចោទមិនបានយល់ព្រមតាម ឬ បានស្វែងរកសេចក្តីណែនាំណាមួយឡើយ[46] ។ ពួកគាត់ខកខានមិនបានជំទាស់នឹងយុត្តាធិការរបស់តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍ ហើយក៏មិនបានសួរដេញដោលសាក្សីរបស់ខ្លួន ឬរបស់ភាគីបដិបក្ខ ឬក៏ជំទាស់នឹងភស្តុតាងក៏ទេដែរ[47] ។ សេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់ការពិភាក្សាដេញដោលរបស់ពួកគាត់ បានទទួលយកពិរុទ្ធ

---

[40] នៅចន្លោះការប្រកាសក្រឹត្យច្បាប់នៅថ្ងៃទី១៥ កក្កដា ១៩៧៩ និង ថ្ងៃទី១៩ សីហា ១៩៧៩, ដែលជារយៈពេលប្រមាណជាមួយខែប៉ុណ្ណោះ, គេបានបង្កើតតុលាការ ធ្វើការជំនុំជម្រះក្តី និង ការកាត់ទោសបានចូលជាធរមាន ។

[41] ICCPR, មាត្រា ១៤.២ ។ UDHR, មាត្រា ១១.១ ។

[42] ក្រឹត្យច្បាប់, មាត្រា ១ ។

[43] *សន្និសីទកាសែតរបស់ កែវ ចិន្តា(Keo Chanda), រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន វប្បធម៌ និងសារព័ត៌មាន និងជាប្រធានគណៈកម្មាធិការកិច្ចការច្បាប់,* ចុះថ្ងៃទី២៨ កក្កដា ១៩៧៩, អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៤៧ ។

[44] *កាលវិភាគជំនុំជម្រះក្តីសម្រាប់តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍នៅពេលសវនាការរបស់ខ្លួន,* ចុះថ្ងៃទី១៩ សីហា ១៩៧៩, *បោះពុម្ពផ្សាយឡើងវិញនៅក្នុង* អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៦៧-៩ ។

[45] ICCPR, មាត្រា ១៤.៣.ឃ ។ UDHR, មាត្រា ១១.១ ។

[46] ICCPR, មាត្រា ១៤.៣.ឃ ។

[47] William Schabas, *កម្ពុជា៖ តើវាពិតជាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍មែនឬ?* 23 Hum. Rights. Q. 476 92001) ។

00189188

C22 I5 132

ភាពរបស់ជនត្រូវចោទ និងអបអរសាទរចំពោះការកាត់ទោសរបស់ខ្លួន[48] ។ សូម្បីតែក្រុមប្រឹក្សាម្នាក់ក្នុងចំណោមពួកគាត់ ក៏បានដាក់ជូននូវចម្លើយសាក្សីមួយដែលប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទរូបនេះដែរ[49] ។

១៦. ទីប្រាំ ការកាត់ឲ្យជាប់ទោសរបស់តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍ មិនអាចចាត់ទុកថាជា *ស្ថាពរ* បានទេ ដោយសារថាក្រឹត្យច្បាប់នោះមិនបានអនុញ្ញាតឲ្យជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិក្នុងការប្តឹងឧទ្ធរណ៍[50] ។ មិនអាចមានដំណើរការនីតិវិធីណាមួយជា *ស្ថាពរ* ដោយគ្មានសិទ្ធិក្នុងការប្តឹងឧទ្ធរណ៍នោះទេ[51]។ តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍ គឺជាវេទិកានៃតុលាការសាលាដំបូងផង និងជាតុលាការក្រោយបំផុតផង[52] ។ ហេតុដូច្នេះហើយ សវនាការកាត់ក្តីនៃតុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍មិនអាចយកធ្វើជារបាំងជនជាប់ចោទ មិនឲ្យមានការកាត់ទោសនៅពេលអនាគតបានទេ ។ ទោះនៅក្នុងព្រឹត្តិការណ៍ណាក៏ដោយ ជនត្រូវចោទមិនដែលបានទទួលរងនូវការពិបាកណាមួយផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងការចោទប្រកាន់ព្រហ្មទណ្ឌអ្វីមួយ ដែលនឹងធ្វើយុត្តិកម្មដល់ការរារាំងមិនឲ្យមានការកាត់ទោសនៅពេលអនាគតបានទេ ។ ការណ៍នេះ គឺវាស្របគ្នាទៅនឹងគោលការណ៍ជាមូលដ្ឋានដែលថា ការកាត់ក្តីពីរដងមិនអនុវត្តចំពោះជនជាប់ចោទណាម្នាក់ដែលការកាត់ឲ្យជាប់ទោសពីមុនរបស់គាត់ គឺជាលទ្ធផលនៃការកាត់ទោស *ដោយកំបាំងមុខ* បានទេ – គឺដូចជាថា ការជំនុំជម្រះមួយដែលគ្មានចុងចោទ មិនបង្កើតបាននូវភាពមិនត្រឹមត្រូវណាមួយដែលផ្តល់នូវសនិទានភាព (ភាពត្រឹមត្រូវតាមវិចារណញ្ញាណ) សម្រាប់ភាពអាចអនុវត្តបាននូវគោលការណ៍នោះទេ ។

---

[48] *សេចក្តីសង្ខេបច្បាប់របស់ Hope R. Stevens: ក្រុមមេធាវីការពារក្តី,* ចុះថ្ងៃទី១៩ សីហា ១៩៧៩, អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៥០៤-០៨ ។

[49] *ចម្លើយរបស់សាក្សីឈ្មោះ ឌិត មន្ទីរ (Dith Munty),* ចុះថ្ងៃទី២២ ឧសភា ១៩៧៩, អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ១៣៤-៣៨ ។ *សេចក្តីសម្រេចលេខ ២៥៖ ប្រធានតុលាការ, ការចាត់តាំងក្រុមមេធាវីការពារក្តី,* ចុះថ្ងៃទី០៦ សីហា ១៩៧៩, អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៥៩-៦០ ។

[50] ICCPR, មាត្រា ១៤.៥ ។

[51] សូមអាន ICCPR, មាត្រា ១៤.៥ និង មាត្រា ១៤.៧ ។

[52] ក្រឹត្យច្បាប់, មាត្រា ២.៧ ។ *សាលក្រមរបស់តុលាការ,* ចុះថ្ងៃទី១៩ សីហា ១៩៧៩, អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៥២៣ ។

(២) ការស៊ើបសួរ និងការចោទប្រកាន់របស់ អ.វ.ត.ក - មិនហាមឃាត់ទេ

១៧. តុលាការប្រជាជនបដិវត្តន៍ បានធ្វើការចោទប្រកាន់ និងកាត់ទោសជនត្រូវចោទពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ ដោយអនុវត្តតាមនិយមន័យប្រល័យពូជសាសន៍មួយដែលមិនត្រូវគ្នានឹងនិយមន័យនៅក្នុងអនុសញ្ញាស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងច្បាប់ អ.វ.ត.ក[53] ។ ដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ គ្រាន់តែបានយោងលើអនុសញ្ញានោះតែប៉ុណ្ណោះ ដោយបានប្រើពាក្យអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅក្នុងន័យតាមភាសាធម្មតា និងដែលមានប្រជាប្រិយ៍ ដែលមិនមែននៅក្នុងន័យនៃការយល់អំពីច្បាប់អន្តរជាតិនោះឡើយ[54]។ ការណ៍នេះគឺច្បាស់ណាស់តាមរយៈការដាក់បញ្ចូលនូវបទឧក្រិដ្ឋនៃការជន្លៀសដោយបង្ខំ ពលកម្មដោយបង្ខំ ការបំផ្លិចបំផ្លាញទំនាក់ទំនងសង្គម អំពើទាសកម្ម ការបំផ្លិចបំផ្លាញសេដ្ឋកិច្ច ការបង្អត់អាហារ ។ល។ នៅក្នុងនិយមន័យនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍[55] ។ ជាការច្បាស់ណាស់ បទឧក្រិដ្ឋទាំងអស់នេះមិនបង្កើតបានជាទម្រង់ណាមួយជាផ្នែកនៃបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍នោះឡើយ ដូចដែលគេធ្លាប់ស្គាល់ទៅតាមច្បាប់អន្តរជាតិ ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាសន្និដ្ឋានថា និយមន័យមិនប្រាកដប្រជាមួយនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍(គ្រឿងផ្សំនៃភស្តុតាងដែលមិនយកតាមលំនាំ និងតាមការបង្ហាញភស្តុតាងដែលច្បាប់កំណត់) នៅក្នុងសវនាការជំនុំជម្រះក្តីពីមុនមួយដែលមានកំហុសមិនអាចរារាំងដល់ចោទប្រកាន់ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋជាអន្តរជាតិ ដែលមានការកំណត់និយមន័យច្បាស់លាស់ នៅចំពោះមុខតុលាការដែលមានលក្ខណៈជាអន្តរជាតិដូចតុលាការនេះឡើយ ។ មេធាវីការពារក្តីមិនបានដាក់ជូននូវភស្តុតាងណាមួយដើម្បីបង្ហាញថា ដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ និង

[53] អនុសញ្ញាស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍, មាត្រា ២, ៣ ។ ច្បាប់ អ.វ.ត.ក, មាត្រា ៤ ។

[54] អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ, ទំព័រទី ៤៨៦ (ចែងអំពី "ការយោងទៅលើច្បាប់អន្តរជាតិក្នុងការផ្តន្ទាទោសឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍, ជាពិសេស អនុសញ្ញាស្តីពីការទប់ស្កាត់ និងផ្តន្ទាទោសឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ចុះថ្ងៃទី ០៩ ធ្នូ ១៩៤៨, យើងយល់ឃើញថាអំពើឧក្រិដ្ឋដោយចេតនាដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ដែលប្រព្រឹត្តដោយបន ប៉ុល ពត - អៀង សារី បង្កើតបានជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍") ។

[55] ដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ដែលបានប្រព្រឹត្តដោយ ប៉ុល ពត - អៀង សារី, អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា, ទំព័រទី ៤៦៣-៤៨ ។

សាលក្រមរបស់ PRT គឺពិតជាបានអនុវត្តទៅតាមនិយមន័យនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ដែលស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយនឹងច្បាប់អន្តរជាតិនោះឡើយ ។

១៨. មេធាវីការពារក្តីមិនបានយោងនូវច្បាប់ ឬការវិភាគអង្គហេតុដើម្បីតវ៉ាថា និយមន័យនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែលបានចោទប្រកាន់ដោយ PRT បានដាក់បញ្ចូលក្នុងបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ *ទាំងអស់* និងអំពើបំពារបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើ អនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវនោះទេ ដូចដែលបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ[56] ។ តាមពិតយុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិគាំទ្រចំពោះទស្សនៈមួយដែលផ្ទុយគ្នាទាំងស្រុង ។ ច្បាប់អន្តរជាតិពីដំបូងបានទទួលស្គាល់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ថាជាថ្នាក់ក្រោមនៃបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ[57]។ រហូតទាល់តែមានការអនុម័តអនុសញ្ញាស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ទើបអំពើប្រល័យពូជសាសន៍បានក្លាយទៅជាជំពូកនៃបទឧក្រិដ្ឋ *ដោយខ្លួនឯង* ដែលមាន *អំពើពិរុទ្ធ និងបំណងឧក្រិដ្ឋ* ជាក់លាក់ដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់[58] ។

១៩. ធាតុផ្សំសត្យានុម័ត និងអត្តនោម័តនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ មានភាពខុសគ្នាយ៉ាងច្រើននៅក្នុងទស្សនៈជាក់ស្តែង ។ សំរាប់ធាតុផ្សំផ្នែកសត្យានុម័តបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិមានវិសាលភាពធំធេងជាង ដោយធាតុផ្សំទាំងនេះអាចនឹងមិនរួមបញ្ចូលនៅក្នុងរង្វង់នៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ទេ (ឧទាហរណ៍ដូចជាការដាក់ឲ្យជាប់ក្នុងពន្ធនាគារ ឬការធ្វើទារុណកម្មជាដើម) ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ អាចនឹងថាមានអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ (យ៉ាងហោចណាស់នៅក្រោមច្បាប់លក្ខន្តិកៈនៃ ICTY, ICTR និង ICC) ដែលជាធម្មតាមិនបានដាក់បញ្ចូលក្នុងបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ (ឧទាហរណ៍ដូចជាការសម្លាប់បុគ្គលិកយោធាដែលជាប់ឃុំដែលជាសមាជិករបស់ក្រុមសាសនា ឬ ក្រុមជាតិពន្ធុណាមួយ ដោយសារមូលហេតុនៃសមាជិកភាពរបស់ពួកគេនៅក្នុងក្រុមនោះ)[59] ។

---

[56] សារណា, កថាខណ្ឌទី ៩ ។

[57] សៀវភៅរបស់ Cassese, ទំព័រទី ៩៦ ។

[58] សៀវភៅរបស់ Cassese, ទំព័រទី ១០៦ ។

[59] សៀវភៅរបស់ Cassese, ទំព័រទី ១០៦ ។

២០. សំរាប់ធាតុផ្សំផ្នែកអត្តនោម័ត បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ តម្រូវឲ្យមានបំណងដើម្បីប្រព្រឹត្តិបទល្មើសជាដើមអាទិបន្ថែមពីលើចំណេះដឹងនៃការអនុវត្តន៍ ដែលមានលក្ខណៈរាលដាល និងជាប្រព័ន្ធ ដែលរួមបង្កើតបានជាបរិបទទូទៅនៃបទល្មើស ។ សំរាប់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ អ្វីដែលត្រូវការគឺ បំណងពិសេស ដើម្បីបំផ្លិចបំផ្លាញមួយផ្នែក ឬទាំងស្រុងនូវក្រុមជាក់លាក់ណាមួយបន្ថែមលើបំណងប្រព្រឹត្តបទល្មើសជាដើមអាទិ[60] ។ តាមការពិត តាមទស្សនៈនេះ មានពីរជំពូកមិនចុះសម្រុងនឹងគ្នាទៅវិញទៅមក ។ មានការលើកលែងតែមួយគត់គឺករណី*អំពើពិរុទ្ធ*ដែលដូចគ្នា ជាឧទាហរណ៍ករណីមនុស្សឃាតដែលនៅក្នុងករណីនេះបំណងសម្លាប់ តម្រូវឲ្យមានទាំងពីរជំពូក ។ យ៉ាងណាក៏ដោយ អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅតែជាជំពូកស្វ័យយ័តដដែល សំរាប់តែអំពើប្រល័យ ពូជសាសន៍ដែលតម្រូវផងដែរនូវបំណងដើម្បីបំផ្លាញទៅលើក្រុម ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ មានតែបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិប៉ុណ្ណោះដែលតម្រូវឲ្យមានចំណេះដឹងនៃការអនុវត្តន៍រាលដាល ឬ ជាប្រព័ន្ធ[61] ។

២១. សហព្រះរាជអាជ្ញាសន្និដ្ឋានថា ច្បាប់អន្តរជាតិមិនទទួលស្គាល់ថាបទឧក្រិដ្ឋខ្លះ ធ្ងន់ធ្ងរជាងបទឧក្រិដ្ឋមួយផ្សេងនោះទេ ។ បទឧក្រិដ្ឋអន្តរជាតិទាំងអស់ គឺសុទ្ធតែជាបទឧក្រិដ្ឋធ្ងន់ធ្ងរ ហើយគ្មានឋានានុក្រមពីភាពធ្ងន់ធ្ងររវាងបទឧក្រិដ្ឋទាំងអស់នោះឡើយ[62] ។ ពិសេសទៅទៀតតុលាការអន្តរជាតិបានពិពណ៌នាទាំងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ទាំងបទក្រិដ្ឋប្រឆាំមនុស្សជាតិថាជា "បទឧក្រិដ្ឋនៃបទឧក្រិដ្ឋ"[63] និងបានកត់សំគាល់ថា ច្បាប់លក្ខន្តិកៈរបស់ពួកគេមិនបានចាត់ទុកនូវឋានៈនៃបទឧក្រិដ្ឋខុសៗគ្នាទេនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់ពួកគេ ឬការកាត់ទោស ដែលដាក់ទៅលើជនជាប់ចោទនៃបទឧក្រដ្ឋិទាំងនោះក៏ទេដែរ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងការដាក់ទោស តុលាការ

---

[60] សៀវភៅរបស់ Cassese, ទំព័រទី ១០៦ ។

[61] សៀវភៅរបស់ Cassese, ទំព័រទី ១០៦ ។

[62] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Dusko Tadic,* សេចក្តីសម្រេចក្នុងការវិនិច្ឆ័យលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍, មតិដោយឡែករបស់ចៅក្រម Cassese, សំណុំរឿងលេខ IT-94-1-A និង IT-94-1-A*ស្ទួន,* អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍, ចុះថ្ងៃទី២៦ មករា ២០០០, កថាខណ្ឌទី ៧ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "សាលដីកាសម្រេចលើករណីរបស់ Tadic"] ។

[63] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Furundzija,* សាលដីកា, ចុះថ្ងៃទី២១ កក្កដា ២០០០, អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍នៃតុលាការ ICTY, សេចក្តីប្រកាសរបស់ចៅក្រម Vorah, កថាខណ្ឌទី ៥ ។

ពិតជាមានការគិតគូរអំពីកត្តាផ្សេងៗដូចជាស្ថានទម្ងន់ទោសជាដើម[64] ។ល។ ដូច្នេះគេមិនអាចប្រកែកបានទេ ដូចដែលជនត្រូវចោទរូបនេះធ្វើ ថាការចោទប្រកាន់ចំពោះអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ពីមុន (ទោះជាមានកំហុសយ៉ាងណាក្តី) រារាំងដល់ការចោទប្រកាន់បន្ថែមណាមួយនៃបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ និងបទឧក្រិដ្ឋធ្ងន់ធ្ងរជាអន្តរជាតិដទៃទៀត ។

ការលើកលែងទោស និង ការអនុគ្រោះទោស មិនអាចអនុវត្តបានទេ

សេចក្តីផ្តើម

២២. ជាសេចក្តីសំអាងផ្សេងទៀត ជនត្រូវចោទស្នើដាក់ជូនថា សូម្បីតែការកាត់ក្តីពីរដងមិនអាចយកមកអនុវត្តចំពោះ ការលើកលែងទោសនិងការអនុគ្រោះទោសដែលព្រះមហាក្សត្របានប្រទានដល់គាត់ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៦ ដើម្បីរារាំងដល់ អ.វ.ត.ក មិនឱ្យអនុវត្តនូវយុត្តាធិការលើរូបគាត់បានដែរ ។ គាត់លើកសំអាងថា៖ ទី១) ច្បាប់ស្តីពីការដាក់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឱ្យនៅក្រៅច្បាប់ គ្របដណ្តប់លើបទល្មើសនានាដែលបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងដីកាបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរ, ទី២) ការអនុគ្រោះទោសគ្របដណ្តប់លើការកាត់ទោសឆ្នាំ១៩៧៩, និង ទី៣) ការអនុគ្រោះទោស និងការលើកលែងទោស គឺភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចទៅលើតុលាការនេះ ។

២៣. សហព្រះរាជអាជ្ញា ស្នើសុំឱ្យអង្គបុរេជំនុំជម្រះបដិសេធសេចក្តីសំអាងទាំងនោះចោល ។ ទីមួយ ច្បាប់ស្តីពីការដាក់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឱ្យនៅក្រៅច្បាប់មិនពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសនានាដែលបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងដីកាបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរទេ ហេតុដូច្នេះហើយ ការលើកលែងទោស មិនអាចអនុវត្តនៅចំពោះមុខតុលាការនេះបានទេ ។ ទីពីរ វិសាលភាពនៃការអនុគ្រោះទោសគឺមានកំរិតត្រឹម តែឱ្យរួចផុតពីការកាត់ទោសប្រហារជីវិត និងការរឹបអូសទ្រព្យសម្បត្តិតែប៉ុណ្ណោះ មិនរារាំងដល់ការស៊ើបសួរ និងការចោទប្រកាន់ទៅលើជនត្រូវចោទនៅ

---

[64] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Jean Kambanda,* សាលក្រម និង ការប្រកាសទោស, សំណុំរឿងលេខ ICTR-97-23-S, អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បន្ទប់លេខ ១, ចុះថ្ងៃទី០៤ កញ្ញា ១៩៩៨, កថាខណ្ឌទី ១២-១៣ ។

ពេលអនាគតនោះទេ ។ ទីបី សំរាប់គោលបំណងវែកញែកដោយសន្មតថា ការអនុគ្រោះទោសត្រូវបានប្រទានសំរាប់បទឧក្រិដ្ឋនានា ដែលគេបានធ្វើការចោទប្រកាន់លើរូបគាត់នោះៗ ការអនុគ្រោះទោសបែបនោះ មិនមានសុពលភាពចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះទេ ព្រោះវាជាឧក្រិដ្ឋកម្មដែលឈរគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិចាប់បង្ខំរដ្ឋទាំងអស់ឲ្យជាប់កាតព្វកិច្ច ដោយគ្មានការលើកលែង *(jus cogens crime)* ។ ទីបួន បើសិនការអនុគ្រោះទោស ត្រូវបានចាត់ទុកថាមានសុពលភាពក៏ដោយ ក៏តុលាការនេះគឺជា"តុលាការពិសេសដែលមានលក្ខណៈអន្តរជាតិ"មួយ មិនត្រូវបានភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចដោយការអនុគ្រោះទោសថ្នាក់ជាតិនោះទេ ។

អំពីច្បាប់

២៤. ការលើកលែងទោសនិងអនុគ្រោះទោស គឺជាទស្សនទានដែលខុសគ្នានៅក្រោមច្បាប់ ។ ការលើកលែងទោសចង់សំដៅទៅលើអំពើនៃអំណាចអធិបតេយ្យមួយដែលអនុញ្ញាតផ្តល់អភ័យឯកសិទ្ធិឲ្យរួចផុតពីការចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌនានា ដល់ជនណាម្នាក់ ឬ ក្រុមណាមួយចំពោះអំពើពីអតីតកាល ។ រីឯការអនុគ្រោះទោសវិញ ត្រូវបានចេញនៅក្រោយពេលដែលតុលាការមួយរកឃើញថា ជនណាម្នាក់ត្រូវមានទោសពីបទល្មើសណាមួយ ។ ភាពខុសគ្នាដែលសំខាន់គឺថា ការលើកលែងទោសកើតមានឡើងនៅក្រោយពេលដែលតុលាការរកឃើញថា ចារីណាម្នាក់ត្រូវទទួលខុសត្រូវខាងព្រហ្មទណ្ឌនោះ គឺជាការដែលតុលាការចាប់បង្ខំឲ្យជននោះទទួលខុសត្រូវនៅក្រោយពេលបង្ហាញភស្តុតាង[65] ។ ក៏ប៉ុន្តែ ការលើកលែងទោសគឺទប់ស្កាត់តុលាការមិនឲ្យឆ្លងកាត់ដំណើរការដើម្បីស្វែងរកការពិតអំពីបទល្មើសតាមរយៈការជំនុំជម្រះក្តីនោះទេ។

២៥. ក៏ប៉ុន្តែសកម្មភាពទាំងពីរដែលមានលក្ខណៈខុសផ្សេងពីគ្នានេះ គឺមានប្រសិទ្ធិភាពដំណើរការតាមផ្លូវច្បាប់បានដូចគ្នាក្នុងរបៀបមួយដ៏សំខាន់ ។ ទាំងពីរនេះគឺសុទ្ធតែជារបាំងរារាំង

---

[65] Diane Orenlichter, *ដំណើររឿងដោះស្រាយក្តី៖ ករណីយកិច្ចក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីអំពីការរំលោភលើសិទ្ធិមនុស្សនៃរបបមុន, 100 Yale L J 2537, 2604 (1991)* ។

មិនឱ្យជនណាមួយរួចផុតពីការផ្តន្ទាទោសផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ឬពីការទទួលខុសត្រូវផ្នែករដ្ឋប្បវេណី[66] ។ ហេតុដូចនេះ ការលើកលែងទោស និងការអនុគ្រោះទោស នៅពេលខ្លះលើកឡើងយោងគ្នាវិញទៅមកក្នុងលក្ខណៈជាការផ្លាស់ប្តូរគ្នា[67] ។

២៦. យុត្តិសាស្ត្រ និងទម្លាប់អនុវត្តសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ គូសបញ្ជាក់អំពីជំហរដែលថា ចំពោះបទរំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរលើច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ដូចជានៅក្នុងករណីនេះជាដើម ទាំងការលើកលែងទោស ឬទាំងការអនុគ្រោះទោស គឺសុទ្ធតែមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើដូច្នោះទេ[68] ។ កិច្ចព្រមព្រៀងដើម្បីបង្កើតតុលាការនេះឡើង គឺទាមទារឱ្យមានការលើកស្ទួយបទដ្ឋានអន្តរជាតិ[69] ។ បទដ្ឋានអន្តរជាតិបែបដូច្នេះ ចាំបាច់ត្រូវមានលំហូរចេញមកពីច្បាប់ និងនីតិវិធីដែលបានបង្កើតឡើងនៅតាមតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ និងតុលាការដែលបានធ្វើឱ្យមានលក្ខណៈជាអន្តរជាតិនានា ដែលតុលាការទាំងនោះផ្ទាល់ ធ្លាប់បានធ្វើការដោះស្រាយលើឧក្រិដ្ឋកម្មដ៏សាហាវយង់ឃ្នងទៅលើមហាជន ស្រដៀងគ្នានឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដ៏សាហាវយង់ឃ្នងដែលកំពុងត្រូវបានធ្វើការជំនុំជម្រះក្តីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក ដូច្នោះដែរ ។ ហេតុដូច្នេះ សហព្រះរាជអាជ្ញា សូមឱ្យ អ.ប.ជ លើកស្ទួយ និងអនុវត្តនូវគោលការណ៍នានា ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការបែបតាំងនោះ ។

---

[66] វចនានុក្រម Black Law, បោះពុម្ពលើកទី ៨, ការលើកលែងទោស ។

[67] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Kallon និង Kamara,* សេចក្តីសម្រេចលើការតវ៉ាចំពោះយុត្តាធិការ ។ កិច្ចព្រមព្រៀងលើកលែងទោសនៃទីក្រុងឡូម, សំណុំ រឿងលេខ SCSL-2004-15-AR72(E) និង SCSL-2004-16-AR72(E), ចុះថ្ងៃទី១៣ មីនា ២០០៤, កថាខណ្ឌទី ២១ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Kallon"] ។

[68] Leila Sadat, *ការនិរទេស, ការលើកលែងទោស និង ច្បាប់អន្តរជាតិ,* 81 Notre Dame L R 955, 957 (2006) ។

[69] កិច្ចព្រមព្រៀង, មាត្រា ១២ ។

យុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិ

២៧. ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ គឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មដែលគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិបង្ខំឱ្យរដ្ឋទាំងអស់ជាប់កាតព្វកិច្ចដោយគ្មានការលើកលែង (jus cogens crime)[70] ។ នេះគឺជានិយាមនៃច្បាប់អន្តរជាតិដែលមិនអាចបដិសេធបាន (peremptory norm) ដែលថាការប្រមាថមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យមានបានឡើយ[71] ។ ក្នុង*រឿងក្តីរបស់ Barcelona Traction* ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧០ តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ("ICJ") បានសម្រេចថា រដ្ឋទាំងអស់ត្រូវតែពង្រឹងការអនុវត្តន៍ដើម្បីហាមឃាត់ប្រឆាំងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ដើម្បីធ្វើជាកាតព្វកិច្ចចាប់បង្ខំ (Obligation *erga omnes*)[72] ។ តាមន័យបង្កាប់ គឺរដ្ឋទាំងអស់ត្រូវមានភារកិច្ចទូទៅមួយ ដើម្បីចាត់វិធានការណ៍បង្ការ និង *ផ្តន្ទាទោស* ចំពោះអំពើប្រល័យពូជសាសន៍[73] ។

២៨. តុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសៀរ៉ាឡេអូន ("SCSL") បានទទួលស្គាល់នូវ "និយាមអន្តរជាតិមួយដែលកំពុងចេញជារូបរាងច្បាស់លាស់ ដែលរដ្ឋាភិបាលមិនអាចអនុញ្ញាតផ្តល់នូវការលើកលែងទោសណាមួយចំពោះបទល្មើស ស្តីពីការរំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរផ្សេងៗ លើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិបានទេ"[74] ។ ស្របតាមនេះ រដ្ឋាភិបាលនេះបានសម្រេចថាខ្លួនអាចប្រើឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនដើម្បីកុំឱ្យដាក់ទម្ងន់ទៅលើការលើកលែងទោសណាមួយ ដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតផ្តល់ឱ្យកន្លងមក ដែលមានលក្ខណៈផ្ទុយទៅនឹងគោលការណ៍ដែលកំពុងតែវិវឌ្ឍន៍ទាំងឡាយនៃច្បាប់អន្តរជាតិ និងទៅនឹង"កាតព្វកិច្ចផ្សេងៗក្រោមសន្ធិសញ្ញា និងអនុសញ្ញា

---

[70] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Rutaganda,* សាលក្រម និង ការប្រកាសទោស, សំណុំរឿងលេខ ICTR-96-3-T, អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTR, ចុះថ្ងៃទី០៦ ធ្នូ ១៩៩៩, កថាខណ្ឌទី ៤៥១ ។ *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Servashago,* ការប្រកាសទោស, សំណុំរឿងលេខ ICTR-98-39-T, ចុះថ្ងៃទី០២ កុម្ភៈ ១៩៩៩, កថាខណ្ឌទី ១៥ ។

[71] អនុសញ្ញាទីក្រុងវីយែន ស្តីពីច្បាប់សន្ធិសញ្ញា, មាត្រា ៥៣ ។

[72] *Barcelona Traction, Light and Power Co. Ltd,* (ប្រទេសបែលហ្ស៊ិក ទល់នឹង ប្រទេសអេស្ប៉ាញ) (ឆ្នាំ១៩៧០) ICJ, ចុះថ្ងៃទី ០៥ កុម្ភៈ ១៩៧០, កថាខណ្ឌទី ៣៤ ។

[73] អនុសញ្ញាស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍, មាត្រា ១ ។ (បញ្ជាក់ន័យបន្ថែមដោយ *អក្សរទ្រេត*) ។

[74] សាលដីកាសម្រេចលើករណីរបស់ Kallon, កថាខណ្ឌទី ៨២ ។

នានាមួយចំនួនដែលមានគោលបំណងដើម្បីការពារមនុស្សជាតិ”[75] ។ រដ្ឋាភិបាលនេះបានសម្រេចថា នៅក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិគឺរដ្ឋនានាជាអ្នកត្រូវមានភារកិច្ចក្នុងការកាត់សេចក្តីចំពោះរាល់បទល្មើសទាំងឡាយ ដែលការហាមឃាត់របស់ខ្លួនបានឈានទៅដល់ឋានៈ (កំរិត) ជាគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិបង្ខំឱ្យរដ្ឋទាំងអស់ជាប់កាតព្វកិច្ចដោយគ្មានការលើកលែង (Status of *jus cogens*)[76] ។ តុលាការពិសេសនោះបានលើកសំអាងទៅលើរបាយការណ៍មួយរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិដែលបាននិយាយថា ការលើកលែងទោសទាំងឡាយណាដែលខុសច្បាប់ គឺមិនអាចអនុញ្ញាតឱ្យបានទេចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិទាំងឡាយដូចជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ ឬអំពើរំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរដទៃទៀតលើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិ[77] ។

២៩. នៅក្នុងរឿងក្តីរបស់ *Furundzija* តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី (“ICTY”) មិនគ្រាន់តែហាមឃាត់លើការធ្វើទារុណកម្ម ដែលគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិបង្ខំឱ្យរដ្ឋទាំងអស់ជាប់កាតព្វកិច្ចដោយគ្មានការលើកលែង (jus cogens crime) ប៉ុណ្ណោះទេ ក៏ប៉ុន្តែថា ការលើកលែងទោសណាមួយក៏ដោយចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ គឺជាការមិនស្របជាមួយច្បាប់អន្តរជាតិទៅហើយ[78] ។ ច្បាប់លក្ខន្តិកៈនិងវិធាននៃតុលាការ ICTY និង ICTR បានគិតគូរពិចារណាលើការអនុគ្រោះទោសតែក្នុងករណីណាដែលទណ្ឌិតបានអនុវត្តទោសដែលត្រូវបានកាត់ឱ្យជាប់របស់ខ្លួនបានមួយភាគ[79] រួចហើយៗនិងដោយស្ថិតនៅក្រោម

---

[75] សាលដីកាសម្រេចលើករណីរបស់ Kallon, កថាខណ្ឌទី ៨២, ៨៤។

[76] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Augustine Gbao,* សេចក្តីសម្រេចលើញត្តិបឋមស្នើសុំបញ្ឈប់សុពលភាពនៃកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងអង្គការសហប្រជាជាតិ និងរដ្ឋាភិបាលនៃប្រទេសសៀរ៉ាឡេអូន ស្តីពីការបង្កើតតុលាការពិសេស, សំណុំរឿងលេខ SCSL-2004-15-PT, អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍នៃតុលាការ SCSL, ចុះថ្ងៃទី២៥ ឧសភា ២០០៤, កថាខណ្ឌទី ១០ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* “សាលដីកាសម្រេចលើករណីរបស់ Gbao”] ។

[77] សាលដីកាសម្រេចលើករណីរបស់ Gbao, កថាខណ្ឌទី ១០ ។

[78] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Furundzija,* សាលក្រម, សំណុំរឿងលេខ IT-95-17/1-T, អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY, ចុះថ្ងៃទី ១០ ធ្នូ ១៩៩៨, កថាខណ្ឌទី ១៥៣, ១៥៦ ។

[79] លក្ខន្តិកៈសម្រាប់ ICTY, មាត្រា ២៨ ។ លក្ខន្តិកៈសម្រាប់ ICTR, មាត្រា ២៧ ។

លក្ខណ្ឌមួយចំនួនតែប៉ុណ្ណោះ[80] ។ ការលើកលែងទោសណាមួយ គឺមុខជានឹងមានវិសមិតភាពជាមួយនិងទម្លាប់អនុវត្តនេះ ។

៣០. ប្រព័ន្ធសិទ្ធិមនុស្សសម្រាប់អន្តរទ្វីបអាមេរិកកាំង ក៏បានសម្រេចស្របគ្នាដដែលៗថាក្រឹត្យស្តីពីការលើកលែងទោស គឺវាមានវិសមិតភាពជាមួយនឹងកាតព្វកិច្ចទាំងឡាយរបស់រដ្ឋណាមួយ ដែលជាអ្នកត្រូវផ្តល់នូវការដាក់ទណ្ឌកម្មយ៉ាងសមស្របចំពោះជនទាំងឡាយ ដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះបទរំលោភសិទ្ធិមនុស្សផ្សេងៗ[81] ។ តាមសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការសិទ្ធិមនុស្សសម្រាប់អន្តរទ្វីបអាមេរិកកាំងថា ការអនុញ្ញាតផ្តល់នូវការលើកលែងទោស ឬការអនុគ្រោះទោសណាមួយចំពោះការរំលោភលើសិទ្ធិមនុស្ស គឺជាការបង្កើតឱ្យមាននូវការរំលោភបំពានចំពោះកាតព្វកិច្ចអន្តរជាតិរបស់រដ្ឋនោះ[82] ។

យន្តការសិទ្ធិមនុស្សនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ

៣១. យន្តការសិទ្ធិមនុស្សនានា បានថ្លែងឡើងវិញជាថ្មីដដែលៗថា ការលើកលែងទោសក្នុងស្រុកដោយប្រទានចោលនូវការកាត់សេចក្តីពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិធ្ងន់ធ្ងរផ្សេងៗនោះ គឺមានវិសមិតភាពជាមួយនឹងកាតព្វកិច្ចរបស់រដ្ឋទាំងឡាយជាភាគីទាំងនោះ ។ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ (“HRC”) បានសង្កត់ធ្ងន់ថា ការលើកលែងទោសទាំងឡាយបែបនោះគឺជាការចូលរួមចំណែកក្នុងការបង្កើតឡើងនូវបរិយាកាសនៃនិទណ្ឌភាពមួយដល់ជនដៃ

---

[80] លក្ខន្តិកៈនេះអនុញ្ញាតឱ្យមានការកាត់បន្ថយទោសតែនៅក្នុងករណី ដែលប្រធានសាលាជំនុំជម្រះក្តីធ្វើការកំណត់ឱ្យប៉ុណ្ណោះ ដោយមានការពិគ្រោះយោបល់ជាមួយចៅក្រម និងថា ការកាត់បន្ថយនេះត្រូវតែផ្អែកលើ “ប្រយោជន៍ដល់យុត្តិធម៌ និងគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់” ។ វិធានស្តីពីនីតិវិធី និង ភស្តុតាងនៃសាលាជំនុំជម្រះក្តីទាំងនេះចែងថា “នៅក្នុងការកំណត់នេះ ប្រធានត្រូវគិតគូរក្នុងចំណោមកត្តាផ្សេង “ អំពីស្ថានទម្ងន់នៃបទឧក្រិដ្ឋមួយ ឬ ច្រើន ដែលអ្នកទោសត្រូវបានកាត់ឱ្យជាប់ទោស” ។

[81] តុលាការអន្តរទ្វីបអាមេរិកកាំងសម្រាប់សិទ្ធិមនុស្ស, *ករណីរបស់ Velásquez Rodriguez,* សេចក្តីសម្រេច ចុះខែកក្កដា ១៩៨៨, សេរី C, លេខ ៤, កថាខណ្ឌទី ១៧៤ និង *ករណីរបស់ Godínez Cruz,* សេចក្តីសម្រេច ចុះថ្ងៃទី២០ មករា ១៩៨៩, សេរី C, លេខ ៥, កថាខណ្ឌទី ១៨៤ ។

[82] តុលាការអន្តរទ្វីបអាមេរិកកាំងសម្រាប់សិទ្ធិមនុស្ស, សេរី C៖ សេចក្តីសម្រេច និង សាលក្រម, លេខ ៤, *Caso Velázquez Rodriguez,* សាលក្រមចុះថ្ងៃទី២៩ កក្កដា ១៩៨៨ កថាខណ្ឌទី ១៧៦ ។

ដល់ដែលរំលោភសិទ្ធិមនុស្សនានា និងជាការធ្វើឱ្យខូចដល់ការខិតខំប្រឹងប្រែងដើម្បីធ្វើឱ្យកើតមានឡើងវិញនូវការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស និងនីតិរដ្ឋ[83] ។ គណៈកម្មាធិការនេះបានពិពណ៌នាថា ការលើកលែងទោសចំពោះបទឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិថា "ជាទូទៅគឺមានវិសមិតភាពជាមួយនឹងកាតព្វកិច្ចរបស់រដ្ឋនានាក្នុងការស៊ើបអង្កេតទៅលើអំពើទាំងឡាយបែបនេះ ដើម្បីនឹងធានារ៉ាប់រងនូវសេរីភាពរួចផុតពីអំពើទាំងនេះដែលឋិតនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន ។ និងដើម្បីធានាថា អំពើទាំងនេះនឹងមិនមានកើតឡើងជាថ្មីទៀតទេនៅក្នុងពេលអនាគត"[84] ។ គណៈកម្មាធិការនេះបានរកឃើញករណីស្រដៀងៗគ្នានេះ មកពីប្រទេសឈីលី[85] ប្រទេសប៉េរូ[86] ប្រទេសលីបង់[87] ប្រទេសអែលសាវ៉ាឌ័រ[88] ប្រទេសហៃទី[89] និង ប្រទេសអ៊ុយរុយហ្គាយ[90] ។ ការរកឃើញនានារបស់គណៈកម្មាធិការ អ.ស.ប ប្រឆាំងនឹងការធ្វើទារុណកម្ម ("CAT") ក៏គាំទ្រចំពោះទស្សនៈខាងលើនេះដែរ[91] ។

[83] គណៈកម្មការក្រុមអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិ និង អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ, *សារណាច្បាប់ស្តីពីវិសមិតភាពនៃក្រឹត្យច្បាប់របស់ប្រទេសឈីលី លេខ ២១៩១ ឆ្នាំ១៩៧៨ ជាមួយនឹង ច្បាប់អន្តរជាតិ,* ថ្ងៃទី១៥ ធ្នូ ២០០០, ទំព័រទី ៩ *អាចរកបានតាម៖* http://www.icj.org/IMG/pdf/Chile-eng.pdf [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "គណៈកម្មការក្រុមអ្នកច្បាប់អន្តរជាតិ"] ។

[84] យោបល់ទូទៅរបស់គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស លេខ ២០ (៤៤) ស្តីពី ICCPR មាត្រា ៧, ត្រង់កថាខណ្ឌទី ១៥, *អាចរកបានតាម៖* http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/6924291970754969c12563ed004c8ae5?Opendocument ។

[85] សេចក្តីសង្កេតចុងក្រោយរបស់គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស៖ ស្តីពីប្រទេសឈីលី ចុះថ្ងៃទី៣០ មីនា ១៩៩៩, ឯកសារអង្គការសហប្រជាជាតិ លេខ CCPR/C/79/Add.104, កថាខណ្ឌទី ៧ ។

[86] ឯកសាររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ លេខ CCPR/C/79/Add.67, កថាខណ្ឌទី ៩ ។ *សូមមើលផងដែរ៖* សេចក្តីសង្កេតចុងក្រោយរបស់គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស៖ ស្តីពីប្រទេសប៉េរូ, នៅក្នុងឯកសាររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ លេខ CCPR/CO/70/PER, កថាខណ្ឌទី ៩ ។

[87] ឯកសាររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ លេខ CCPR/C/79/Add.78, កថាខណ្ឌទី ១២ ។

[88] ឯកសាររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ លេខ CCPR/C/79/Add.34, កថាខណ្ឌទី ៧ ។

[89] ឯកសាររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ លេខ A/50/40, កថាខណ្ឌទី ២២៤-២៤១ ។

[90] ឯកសាររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ លេខ CCPR/C/79/Add.19, កថាខណ្ឌទី ៧ និង ១១ ។

[91] គណៈកម្មាធិការរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិប្រឆាំងនឹងការធ្វើទារុណកម្ម, សេចក្តីសម្រេចស្តីពីការប្រាស្រ័យទាក់ទងលេខ ១/១៩៨៨, លេខ ២/១៩៨៨ និង លេខ ៣/១៩៨៨, ចុះថ្ងៃទី២៣ វិច្ឆិកា ១៩៨៩, កថាខណ្ឌទី ៧.២ ។

ទម្លាប់អនុវត្តរបស់រដ្ឋនានា

៣២. ទម្លាប់អនុវត្តរបស់រដ្ឋនានាក៏គាំទ្រចំពោះនិយាមដែលកំពុងតែលេចចេញជារូបរាងយ៉ាងច្បាស់លាស់នេះដែរ។ មានតុលាការជាតិជាច្រើនបានចាត់ទុកជាមោឃៈនូវការលើកលែងទោសនៅក្នុងស្រុកជាច្រើនករណីដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតផ្តល់ទៅឱ្យមេដឹកនាំយោធា និងនយោបាយនានាដែលជាប់សង្ស័យពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិផ្សេងៗដែលរំលោភទៅលើច្បាប់អន្តរជាតិ[92] ។ តុលាការទាំងនោះធ្វើការសម្រេចដូច្នេះគឺ ដោយផ្អែកទៅលើឧត្តមភាពនៃច្បាប់អន្តរជាតិដែលស្ថិតនៅក្នុងឋានានុក្រមនៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញក្នុងស្រុក[93] វិសមិតភាពនៃច្បាប់ក្នុងស្រុកជាមួយនឹងសន្ធិសញ្ញាអន្តរជាតិនានា និងទៅលើអង្គហេតុដែលឧក្រិដ្ឋកម្មជាប់ទាក់ទងនោះវាការរំលោភទៅលើនិយាមអន្តរជាតិ ដែលបង្ខំឱ្យរដ្ឋទាំងអស់ជាប់កាតព្វកិច្ចដោយគ្មានការលើកលែង (*jus cogens* norm)[94]។ ហើយក៏មាននិន្នាការដែលកំពុងតែរីកធំធាត់ឡើងផងដែរដែលឈានឆ្ពោះទៅរកការហាមឃាត់ការផ្តល់ការលើកលែងទោសផ្សេងៗ នៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញរបស់ជាតិនានា[95] ។ រដ្ឋទាំងឡាយ ដែលផ្តល់ការលើកលែងទោសក៏កំពុងតែបង្កើនផងដែរនូវច្រានចោលចេញពីវង្វង់សមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួនចំពោះជនទាំងឡាយណា ដែលជាប់ពិរុទ្ធអំពីឧក្រិដ្ឋកម្មធ្ងន់ធ្ងរផ្សេងៗដូចជា ការធ្វើទារុណកម្ម ការបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ[96] ។

---

[92] Cassel, Douglass, *ភាពបំពេញបន្ថែម, ការលើកលែងទោស និង ទម្រង់យុត្តិធម៌ផ្សេងៗទៀត៖ គោលការណ៍ណែនាំមួយចំនួនសម្រាប់ធ្វើការបកស្រាយនៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ* 3 J. Int`l Crim. Just. 695, 720 (ឆ្នាំ ២០០៥) [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "អត្ថបទរបស់ Cassel"] ។ Fannie Lafontaine, *គ្មានការលើកលែងទោស ឬ គ្មានអាជ្ញាយុកាល ចំពោះបទបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំទេ៖ ករណីរបស់ Sandoval នៅ ចំពោះមុខតុលាការកំពូលនៃប្រទេសឈីលី* 3 J. Int"l Crim. Just. 469, ត្រង់ទំព័រទី ៤៧១ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "អត្ថបទរបស់ Lafontaine"] ។

[93] អត្ថបទរបស់ Lafontaine, ទំព័រទី ៤៧៥ ។

[94] អត្ថបទរបស់ Cassel, ទំព័រទី ៧២០ ។

[95] អត្ថបទរបស់ Cassel, ទំព័រទី ៧២០ ។

[96] អត្ថបទរបស់ Cassel, កំណត់សម្គាល់ជើងទំព័រទី ២៥ ។ (ច្បាប់លើកលែងទោសមួយរបស់ប្រទេសកូឡុំប៊ី ឆ្នាំ១៩៨២ បានដកចេញនូវជនទាំងឡាយដែលមានពិរុទ្ធភាពពីបទ៖ ការធ្វើទារុណកម្ម ការបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និង ការសម្លាប់ជីវិត ។ មានបញ្ញត្តិមួយនៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញរបស់ប្រទេសប៉័រទុយហ្កាល់ បានដកចេញនូវការលើកលែងទោសរបស់មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ណាម្នាក់នៃកងកម្លាំងសន្តិសុខ ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទបានបញ្ជាឱ្យធ្វើទារុណកម្ម ។ ការផ្តល់ការលើកលែងទោសមួយត្រូវបានផ្តល់ឱ្យយុទ្ធជនអាល់បានីនានានៅទីក្រុងម៉ាសេដូនី

00189200

E22/I/32

សេចក្ដីសំអាង

(១) ច្បាប់ស្ដីពីការដាក់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឱ្យនៅក្រៅច្បាប់ មិនមានការទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយរបស់ អ.វ.ត.ក ទេ

៣៣. ការលើកលែងទោសដែលត្រូវបានផ្ដល់ទៅឱ្យជនត្រូវចោទរួចផុតពីការកាត់ទោសនៅក្នុងពេលអនាគតក្រោមច្បាប់ស្ដីពីការដាក់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឱ្យនៅក្រៅច្បាប់គឺ មិនអាចអនុវត្តបានទេនៅចំពោះមុខតុលាការនេះ។ ច្បាប់ស្ដីពីការដាក់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឱ្យនៅក្រៅច្បាប់គឺមានគម្រោងសម្រាប់អនាគតដើម្បីធ្វើការផ្ដន្ទាទោសជាបទព្រហ្មទណ្ឌ ចំពោះសមាជិករបស់ខ្មែរក្រហមចាប់ពីរយៈពេល៦ខែក្រោយពេលអនុម័តច្បាប់នេះ[97]។ ច្បាប់នេះបានលើកឡើងសំដៅទៅលើជនទាំងឡាយ "ដែលប្រព្រឹត្ត"[98] (មិនបានចែងថា *ជនទាំងឡាយណាដែលបានប្រព្រឹត្ត* នោះទេ) នូវសកម្មភាពដែលតស៊ូប្រឆាំងនឹងរដ្ឋ[99] ។ រីឯច្បាប់ស្ដីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក វិញ បានចែងអនុញ្ញាតផ្ដល់យុត្តាធិការអំពីពេលវេលាដល់តុលាការនេះដោយកំណត់យ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់យកតែឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយណាដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចន្លោះ ពេលពីថ្ងៃ ១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ និងថ្ងៃទី ៦ មករា ឆ្នាំ១៩៧៩[100] តែប៉ុណ្ណោះ ។ អាស្រ័យហេតុនេះ បទល្មើសទាំងឡាយ ដែលអាចចោទប្រកាន់បានក្រោមច្បាប់ស្ដីពីការដាក់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឱ្យនៅក្រៅច្បាប់ គឺឋិតនៅក្រៅពីវង្វង់យុត្តាធិការអំពីពេលវេលារបស់តុលាការនេះ ។

៣៤. កិច្ចព្រមព្រៀងក៏បានចែងបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ដែរថា ការអនុគ្រោះទោសរបស់ជនត្រូវចោទជាប់ជំពាក់តែទៅនឹងការផ្ដន្ទាទោសក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៩ ប៉ុណ្ណោះ ហើយមិនទាក់ទងទៅនឹងច្បាប់

ដោយដកចេញនូវបទ ឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ការធ្វើទារុណកម្ម និង ការរំលោភលើច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ) ។

[97] ច្បាប់ស្ដីពីការដាក់ឱ្យនៅក្រៅច្បាប់, មាត្រា ២, ៥ ។

[98] ច្បាប់ស្ដីពីការដាក់ឱ្យនៅក្រៅច្បាប់, មាត្រា ៣ ។

[99] ច្បាប់ស្ដីពីការដាក់ឱ្យនៅក្រៅច្បាប់, មាត្រា ៤ ។

[100] ច្បាប់ អ.វ.ត.ក, មាត្រា ១ ។ កិច្ចព្រមព្រៀង, មាត្រា ១ ។

ស្តីពីការដាក់ក្រុមកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឱ្យនៅក្រៅច្បាប់នោះទេ ។ កិច្ចព្រមព្រៀងនេះបានចែងថា៖ *"មានតែករណីមួយគត់ទាក់ទងនឹងបញ្ហាដែលគ្របដណ្តប់ដោយច្បាប់នេះ នៅថ្ងៃទី ១៤ កញ្ញា ១៩៩៦ ពេលដែលការលើកលែងទោសត្រូវបានផ្តល់ដល់មនុស្សម្នាក់គត់ ដែលត្រូវបានផ្តន្ទាទោសនៅ ឆ្នាំ១៩៧៩ ពីបទប្រល័យពូជសាសន៍"*[101] ។

(២) វិសាលភាពនៃការអនុគ្រោះទោស និងការលើកលែងទោសត្រូវបានកម្រិត

៣៥. ផ្ទុយពីការអះអាងរបស់គាត់ ជាសំខាន់បំផុតជនត្រូវចោទមិនបានទទួលនូវការអនុគ្រោះទោសឲ្យរួចផុតពីការផ្តន្ទាទោសពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍នោះទេ[102] ។ ភាសាដែលប្រើនៅក្នុងការអនុគ្រោះទោសគឺមានលក្ខណៈចង្អៀត និងជាក់លាក់[103]។ ការអនុគ្រោះទោសនោះមានការកំរិតកំណត់ចំពោះវិសាលភាព ដែលផ្តល់ការអនុគ្រោះទោសដល់ជនត្រូវចោទតែចំពោះ "ទោសប្រហារជីវិតបង់ និងការរឹបអូសទ្រព្យសម្បត្តិ"តែប៉ុណ្ណោះ[104] ។ ក្នុងនោះមិនបានលើកឡើងអំពីការប្រព្រឹត្ត ឬបទល្មើសណាមួយដែលគាត់ត្រូវបានគេផ្តល់ការអនុគ្រោះទោសទេ ហើយហេតុដូចនេះគឺមិនបានផ្តល់ការអនុគ្រោះទោសដល់គាត់ចំពោះ "បទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍"នោះឡើយ ។ ហើយចំពោះបទល្មើសផ្សេងៗទៀតដែលគាត់អាចនឹងធ្លាប់បានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចន្លោះពេលចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៩" ក៏គាត់មិនត្រូវបានទទួលការ

[101] កិច្ចព្រមព្រៀង, មាត្រា ១១.២ (បញ្ជាក់ន័យបន្ថែមដោយ *អក្សរទ្រេត*) ។

[102] សារណា, កថាខណ្ឌទី ១០ ។

[103] ក្នុងការវាយតម្លៃទៅលើវិសាលភាពនៃការអនុគ្រោះទោសរបស់ជនត្រូវចោទ វាមានប្រយោជន៍ច្រើនក្នុងការប្រៀបធៀបអំពីភាសាដ៏ចង្អៀតចង្អល់នៃការអនុគ្រោះទោសរបស់គាត់ ជាមួយនឹងភាសាដ៏ទូលំទូលាយយ៉ាងខ្លាំងនៃការអនុគ្រោះទោសដែលបានផ្តល់ដោយរដ្ឋាភិបាលនៃប្រទេសសៀរ៉ាឡេអូន ដើម្បីទទួលបាននូវការបញ្ឈប់ជម្លោះនៅក្នុងប្រទេសនេះ ។ សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Kallon, កថាខណ្ឌទី ៧ ។

[104] ភាសាដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងទាក់ទងនឹងការអនុគ្រោះទោស អៀង សារី គឺស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយនឹងការបកស្រាយនេះ ។ មាត្រា ១១.២ នៃកិច្ចព្រមព្រៀង ដែលសំដៅទៅលើការអនុគ្រោះទោសនេះរៀបរាប់ថា "ការអនុគ្រោះទោសត្រូវបានផ្តល់ជូនសំរាប់មនុស្សតែម្នាក់គត់ *ដែលទាក់ទិនទៅនឹង* ការកាត់ទោសលើបទចោទប្រកាន់អំពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍" ។ ការអនុគ្រោះទោសនេះ *មិន*បានរៀបរាប់ថាជា ការអនុគ្រោះទោសមួយ "សំរាប់" ឬ "នៃ" ការកាត់ទោសលើបទចោទប្រកាន់អំពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នោះទេ ។ ភាសាដែលកាន់តែមានលក្ខណៈទូទៅទៀតនោះ គឺពាក្យថា-"ទាក់ទិនទៅនឹង"-ដែលបំរើចំពោះតែការកំណត់ទៅលើការអនុគ្រោះទោសមួយដូចដែលមានចែង នៅក្នុងមាត្រា ១១ តែប៉ុណ្ណោះ ។

អនុគ្រោះទោសដែរ ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការអនុគ្រោះទោសនោះគឺគ្មានអ្វីដើម្បីរារាំងចំពោះការកាត់ទោសរូបគាត់អំពីឧក្រិដ្ឋកម្មណាមួយ ដែលស្ថិតនៅក្នុងវង្វង់យុត្តាធិការរបស់តុលាការនេះឡើយ ។

៣៦. ក្នុងការបកស្រាយអំពីការអនុគ្រោះទោសតាមរបៀបដូចនេះ និងការកម្រិតកំណត់ចំពោះការលើកលែងទោសនេះទៅតាមភាសាពិតប្រាកដរបស់វា គឺជាការផ្តល់នូវការទទួលស្គាល់យ៉ាងពិតប្រាកដចំពោះវិសាលភាពរបស់វា ដែលទន្ទឹមគ្នានេះក៏ផ្តល់កិត្តិយសដល់កាតព្វកិច្ចក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិរបស់ប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ ។ ការបកស្រាយនេះរំលេចឱ្យឃើញយ៉ាងប្រសើរបំផុតផងដែរអំពីចេតនារបស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជានៅក្នុងពេលផ្តល់ការអនុគ្រោះទោស ។ ផ្ទុយពីការពោលអះអាងរបស់ជនត្រូវចោទស្តីពីចេតនារបស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា[105] នៅក្នុងពេលជាទន្ទឹមគ្នានោះដែរលោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានចង្អុលបង្ហាញថា វិសាលភាពនៃការអនុគ្រោះទោសត្រូវបានកម្រិតដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ដើម្បីទុកចន្លោះសម្រាប់ធ្វើការកាត់ទោសនៅពេលអនាគត[106] ។

៣៧. លោក Thomas Hammarberg តំណាងពិសេសនៃអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំកម្ពុជា ពីឆ្នាំ១៩៩៦ ដល់ឆ្នាំ២០០០ តែងបានជួបជាញឹកញាប់ជាមួយលោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីនិងបានថ្លែងថា ៖ " *[លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រី] បានពន្យល់ខ្ញុំថា គោលបំណងនៃការលើកលែងទោសគឺ ដើម្បីលើកទឹកចិត្តឱ្យមកចុះចូលកាន់តែច្រើនថែមទៀត ។ ក្រឹត្យស្តីពីការលើកលែងទោសចំពោះ អៀង សារី ក៏ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយចេតនាដើម្បីការពារកុំឱ្យ*

---

105 សារណា, កថាខណ្ឌទី ៣៤ ។

106 *Tom Fawthrop និង Helen Jarvis*, "ការគេចចេញពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍"? (Getting Away With Genocide?) យុត្តិធម៌ដែលពិបាកយល់ និង សាលាក្តីខ្មែរក្រហម, ឆ្នាំ២០០៤ ទំព័រទី ១៧២ (បានដកស្រង់ពីរបាយការណ៍នៅក្នុងកាសែត *Phnom Penh Post* នូវប្រសាសន៍របស់លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីថា៖ "បើអ្នកធ្វើការសិក្សាអំពីពាក្យនៅក្នុងព្រះរាជក្រឹត្យ នោះអ្នកនឹងឃើញថាគឺនៅតែមានលទ្ធភាពដើម្បីធ្វើការកាត់ទោសអំពីឧក្រិដ្ឋកម្មដែល អៀង សារី បានប្រព្រឹត្ត ។ យើងបានយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងខ្លាំងទៅនឹងពាក្យអនុគ្រោះទោស... គឺវាមិនមានអ្វីនៅក្នុងពាក្យនោះដែលរារាំង ដល់ការចោទប្រកាន់លើ អៀង សារី នៅចំពោះមុខតុលាការមួយដែលនឹងអាចបង្កើតឡើងនៅពេលខាងមុខនេះទេ") ។

តុលាការឆ្នាំ១៩៧៩ ផ្ដន្ទាទោសចំពោះរូបគាត់តែប៉ុណ្ណោះ និងដើម្បីអាចមានលទ្ធភាពក្នុងការកាត់ទោសអំពីបទបានរំលោភបំពានលើច្បាប់ឆ្នាំ១៩៩៤ ដែលហាមឃាត់ចំពោះសកម្មភាពរបស់ខ្មែរក្រហម"[107] ។

(៣) ការអនុគ្រោះទោសចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយណាដែលគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិបង្ខំឲ្យ រដ្ឋទាំងអស់ជាប់កាតព្វកិច្ចដោយគ្មានការលើកលែង (jus cogens crime) គឺមិនអាចអនុញ្ញាតទេ

៣៨. ដូចបានលើកឡើងខាងលើ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍គឺជា ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយណាដែលគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិបង្ខំឲ្យរដ្ឋទាំងអស់ជាប់កាតព្វកិច្ចដោយគ្មានការលើកលែង (*jus cogens* crime) ។ ការអនុគ្រោះទោសណាមួយចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិគឺមិនអាចលើកលែងទោសឲ្យបានឡើយ ។ ហេតុដូចនេះ ការអនុគ្រោះទោសដែលបានប្រទានដោយព្រះមហាក្សត្រដល់ការផ្ដន្ទាទោសឆ្នាំ១៩៧៩ របស់ជនត្រូវចោទរូបនេះ គឺមិនមានសុពលភាពទេ ។ ការផ្ដល់ការអនុគ្រោះទោសណាមួយចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិបង្ខំឲ្យរដ្ឋទាំងអស់ជាប់កាតព្វកិច្ចដោយគ្មានការលើកលែង (*jus cogens* crime) ដែលទណ្ឌិតមិនបានអនុវត្តទោសផងនោះ ក៏រំលោភផងដែរទៅលើកាតព្វកិច្ចរបស់ប្រទេសកម្ពុជាក្នុងការផ្ដន្ទាទោសជនទាំងឡាយដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិកម្មផ្សេងៗ ដែលថិតក្រោមអនុសញ្ញាស្ដីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ។ អនុសញ្ញានោះបានចែងថា ជនទាំងឡាយណាដែលប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ឬអំពើផ្សេងៗទៀត ដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងនោះ *ត្រូវតែទទួលការផ្ដន្ទាទោស* ទោះបីជាជននោះជាអ្នកដឹកនាំដែលជាអ្នកទទួលខុសត្រូវតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញក្តី ជាមន្ត្រីសាធារណៈ ឬជាបុគ្គលឯកជនក្តី[108] ។ គឺអនុសញ្ញានេះតម្រូវឱ្យភាគីដែលចុះកិច្ចសន្យាទាំងអស់ត្រូវអនុម័តច្បាប់ដែលចែងអំពី *ការដាក់ទណ្ឌកម្មដ៏មានប្រសិទ្ធិភាព*

---

[107] *Thomas Hammarberg,* "តើតុលាការខ្មែរក្រហមនឹងត្រូវបានព្រមព្រៀងគ្នាតាមរបៀបណា៖ កិច្ចពិភាក្សារវាងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និង អ.ស.ប" ។ ទស្សនាវដ្តី "ស្វែងរកការពិត" របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (ឆ្នាំ២០០១), *អាចរកបានតាម* http://www.dccam.org/Tribunal/Analysis/How_Khmer_Rouge_Tribunal.htm ។

[108] អនុសញ្ញាស្ដីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍, មាត្រា ៤ ។

ចំពោះជនទាំងឡាយដែលត្រូវមានទោសពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ហើយមិនថែងពីបញ្ញត្តិដែលអនុញ្ញាតឱ្យមានការប្រមាថណាមួយចំពោះកាតព្វកិច្ចទាំងនេះទេ[109] ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការអនុញ្ញាតផ្តល់ការលើកលែងទោសណាមួយចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ គឺជាការឈានឆ្ពោះទៅរកការរំលោភបំពានចំពោះកាតព្វកិច្ចដែលឋិតក្រោមសន្ធិសញ្ញា ដែលមិនអាចឱ្យមានការអត់ឱន ឬការលើកលែងណាមួយបានឡើយ[110] ។ ការលើកសំអាងស្រដៀងគ្នានេះអនុវត្តចំពោះកាតព្វកិច្ចរបស់ប្រទេសកម្ពុជាក្នុងការកាត់ទោស និងផ្តន្ទាទោសក្រោមអនុសញ្ញានានានៃទីក្រុងហ្សឺណែវ អនុសញ្ញាប្រឆាំងនឹងការធ្វើទារុណកម្ម និង អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ។

(៤) អ.វ.ត.ក មិនជាប់កាតព្វកិច្ចក្នុងការអនុវត្តន៍តាមការអនុគ្រោះទោសរបស់ថ្នាក់ជាតិទេ

៣៩. ក្នុងនាមជា "តុលាការពិសេសមួយដែលត្រូវបានធ្វើឱ្យមានលក្ខណៈអន្តរជាតិ" ដែលជាប់កាតព្វកិច្ចត្រូវអនុវត្តតាមច្បាប់អន្តរជាតិ ការអនុគ្រោះទោសណាមួយរបស់ថ្នាក់ជាតិ (ដែលទោះបីជាត្រូវបានអនុញ្ញាតផ្តល់ឱ្យដោយសុពលភាពក្តី) មិនអាចអនុវត្តចំពោះការកាត់ទោសពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មដែលគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិចាប់បង្ខំរដ្ឋទាំងអស់ត្រូវជាប់កាតព្វកិច្ចដោយគ្មានលើកលែងនៅចំពោះមុខតុលាការបាននេះទេ[111] ។ ការលើកលែងទោសជាក់ស្តែងគឺមិនចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍នោះទេ ហើយបើសិនជាត្រូវបានអនុគ្រោះទោសក៏ដោយក៏មិនអាចយកមកអនុវត្តនៅចំពោះមុខតុលាការពិសេសដែលមានតែមួយគត់ *(sui generis* Court) នេះបានដែរ[112] ។ តុលាការនេះ គឺជាស្ថាប័នកូនកាត់ដែលមានតែមួយគត់ដែលឋិតនៅក្រោមវិធាន និងនីតិវិធីដ៏ជាក់លាក់ និងមិនមែនជាផ្នែកនៅក្នុងឋានានុក្រមរបស់តុលាការ

---

[109] អនុសញ្ញាស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍, មាត្រា ៥ ។

[110] អនុសញ្ញាទីក្រុងវីយែន ស្តីពីច្បាប់សន្ធិសញ្ញា, មាត្រា ២៦ ។

[111] ដីកាសម្រេចឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន, កថាខណ្ឌទី ២០ ។

[112] *ករណីរបស់ កាំង ហ្កេកអ៊ាវ,* ដីកាសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ជំទាស់ការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នលើឈ្មោះ កាំង ហ្កេកអ៊ាវ *ហៅ* "ឌុច", សំណុំ រឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស (អ.ប.ជ ០១), ចុះថ្ងៃទី០៣ ធ្នូ ២០០៧, កថាខណ្ឌទី ១៨-២០ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* "ដីកាសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច"] ។

កម្ពុជានោះទេ[113] ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះ បានឈានទៅដល់ការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានលើករណីរបស់ *ឌុច* ដោយបានជាសំអាងនូវសញ្ញាបង្ហាញមួយចំនួន (a number of indicia)របស់តុលាការអន្តរជាតិ – រួមបញ្ចូលទាំងថា តុលាការនេះគឺជា "ការសម្តែងនូវឆន្ទៈរបស់សហគមន៍អន្តរជាតិ"មួយ គឺជាផ្នែកនៃ "យន្តការរបស់យុត្តិធម៌អន្តរជាតិ" និងដែលមានយុត្តាធិការដែលថា "ចូលរួមនៅក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិទាំងឡាយ ដែលធ្ងន់ធ្ងរជាងគេបំផុត"[114] ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា តុលាការនេះគឺមានលក្ខណៈខុសប្លែកគ្នាមួយចំនួនពីតុលាការដទៃៗទៀតរបស់កម្ពុជា[115] ។ តុលាការនេះគឺជាស្ថាប័ន ឯករាជ្យ និងដែលដំណើរការជាលក្ខណៈស្ថាប័នឯករាជ្យ[116] ។ គឺជាតុលាការដាច់ដោយឡែកពីគេ(self-contained) ចាប់តាំងពីពេលចាប់ផ្តើមការស៊ើបសួរមក រហូតទល់ពេលកំណត់សម្រេចនៅលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍នានា[117] ។ មិនមានសិទ្ធិឲ្យទៅតុលាការដទៃៗទៀតដែលស្ថិតនៅពីក្រៅវចនាសម្ព័ន្ធរបស់ខ្លួនដើម្បីពិនិត្យសើរើឡើងវិញលើសេចក្តីសម្រេចណាមួយរបស់តុលាការនេះបានឡើយ ហើយបញ្ច្រាស់មកវិញតុលាការនេះក៏មិនអាចមានសិទ្ធិដើម្បីពិនិត្យសើរើឡើងវិញលើសេចក្តីសម្រេចណាមួយរបស់តុលាការដទៃទៀតនេះបានដែរ[118] ។ នៅក្នុងតុលាការនេះ គឺរួមមានទាំងចៅក្រមជាតិផង និងចៅក្រមអន្តរជាតិផង[119] ។

៤០. អាស្រ័យហេតុនេះ ស្របតាមសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ SCSL នៅក្នុងករណីរឿងក្តីរបស់ *Kallon* ដែលត្រូវបានរកឃើញថា ការលើកលែងទោសរបស់ថ្នាក់ជាតិណាមួយចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិណាមួយ គឺមិនអាចរារាំងដល់ការកាត់ទោសចំពោះបទឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះនៅចំពោះតុលាការអន្តរជាតិបានទេ ។ ការអនុគ្រោះទោសដែលធ្វើឡើងនៅក្នុងស្រុកណាមួយ

---

[113] ដីកាសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច, កថាខណ្ឌទី ១៨-២០ ។

[114] ដីកាសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច, កថាខណ្ឌទី ១៨-២០ ។

[115] ដីកាសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច, កថាខណ្ឌទី ១៨ ។

[116] ដីកាសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច, កថាខណ្ឌទី ១៩ ។

[117] ដីកាសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច, កថាខណ្ឌទី ១៨ ។

[118] ដីកាសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច, កថាខណ្ឌទី ១៨ ។

[119] ដីកាសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច, កថាខណ្ឌទី ១៨ ។

ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនៃការប្រល័យពូជសាសន៍ ដែលគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិបង្ខំឲ្យរដ្ឋទាំងអស់ជាប់កាតព្វកិច្ចដោយគ្មានការលើកលែង (*jus cogens* crime) នោះគឺមិនអាចអនុវត្តនៅចំពោះមុខតុលាការនេះបានឡើយ[120] ៕

ដោយសេចក្តីគោរពអំពីយើងខ្ញុំ ។

ធ្វើនៅភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

នៅថ្ងៃទី១៦ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៨

សហព្រះរាជអាជ្ញា

CO-PROSECUTORS CO-PROCUREURS * D.C.C.C * C.E.T.C

លោកស្រី ជា លាង **លោក** Robert PETIT

[120] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Kallon, កថាខណ្ឌទី ៨៦ ។